

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXLIX

ODSJEK: KOMUNIKOLOGIJA

**PROMOCIJA PRAVA NACIONALNIH MANJINA U MEDIJIMA
U BIH**
- magistarski rad -

Kandidatkinja:

Elmedina Šabanović

Broj indeksa: 940/II-K

Mentorica:

Prof. dr. Belma Buljubašić

Sarajevo, oktobar 2023.

SADRŽAJ

UVOD	1
I METODOLOŠKI OKVIR RADA	3
1. Problem istraživanja.....	3
2. Predmet istraživanja	3
3. Naučni i društveni ciljevi istraživanja.....	4
4. Sistem hipoteza	5
5. Način istraživanja.....	6
6. Naučna i društvena opravdanost istraživanja	8
7. Bitni kategorijalni pojmovi	8
II TEORIJSKI DIO ISTRAŽIVANJA	10
2.1. Nacionalne manjine u BiH	10
2.1.1. O pojmu 'nacionalna manjina'	10
2.1.2. Nacionalne manjine prije rata u Bosni i Hercegovini	12
2.1.3. Nacionalne manjine prema popisu stanovništva iz 2013. godine i danas	16
2.2. Mala Evropa	18
2.3. Pravni okvir zaštite prava nacionalnih manjina	18
2.4. Mediji i nacionalne manjine.....	19
2.5. Specijalizirani mediji za nacionalne manjine.....	23
2.6. Izazovi medija u izvještavanju o nacionalnim manjinama.....	25
2.7. Udruženja nacionalnih manjina u BiH i mediji.....	27
2.8. Predrasude i stereotipi u medijskom izvještavanju o nacionalnim manjinama.....	28
2.9. Mediji i nacionalne manjine u zemljama regiona	30
2.10. Smjernice za medijsko izvještavanje o nacionalnim manjinama	32
III EMPIRIJSKI DIO ISTRAŽIVANJA	33
3.1. O analiziranim medijima.....	33
3.1.1. Radiotelevizija Bosne i Hercegovine (BHRT).....	33
3.1.2. Online portal Klix.ba.....	34
3.1.3. Nezavisne novine	35
3.2. Analizirani medijski sadržaj.....	36

3.2.1. Emisije “Identiteti” i “Među nama o nama”	37
3.2.2. Medijski sadržaj na online portalu Klix.ba	39
3.2.3. Medijski sadržaj u Nezavisnim novinama	43
3.2. Intervjui sa urednicima analiziranih medija	44
3.2.1. Intervju sa urednicom Nezavisnih novina Sandrom Gojković-Arbutina	45
3.2.2. Intervju sa direktorom BHT1 Mariom Vrankićem	46
3.3. Intervju sa novinarom i urednikom Daliborom Tanićem	48
3.4. Intervjui sa predstavnicima udruženja nacionalnih manjina u BiH	50
3.4.1. Udruženje POLSA Sarajevo.....	51
3.4.2. Udruženje građana italijanskog porijekla Sarajevo.....	51
3.4.3. Udruženje Slovaka Semberije "Juraj Janošik" Bijeljina	52
3.4.4. Udruženje Poljaka i prijatelja „Boleslawiec“ Prnjavor	53
3.4.5. “Češka Beseda” Udruženje Čeha grada Banja Luka.....	54
3.4.6. Austrijsko-njemačka zajednica	55
3.4.7. Udruženje Kali Sara Sarajevo	56
3.4.8. La Benevolencija.....	57
3.5. Analiza urađenih intervjuja	58
3.6. Anketa	60
3.7. Analiza rezultata ankete	66
IV ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	69
V LITERATURA	72
VI PRILOZI	76
IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA	79

UVOD

Mediji kao kreatori javnog mnijenja igraju važnu ulogu u formiranju dnevnih društveno-političkih tema koje se u jednoj društvenoj zajednici smatraju bitnim. Oni trebaju da služe kao sredstvo za informisanje i educiranje javnosti, promovisanje društvenih vrijednosti, ljudskih prava i sloboda. Zbog toga ih često teoretičari nazivaju četvrtim stepenom demokratije.

Koliko će nešto često biti zastupljeno u medijima zavisi s jedne strane od samog uredništva jednog medija, odnosno uredničke politike, ali s druge strane i od zainteresovanosti javnosti za određenu temu, koja je današnjim medijima od presudne važnosti prvobitno zbog zarade koju im može donijeti veća gledanost i/ili čitanost.

Na dnevnim agendama svih vrsta medija nalaze se razne političke i društvene teme lokalnog i stranog karaktera, a u zavisnosti od uredničke politike te se teme analiziraju ili su samo puko prenošene agencijske vijesti. U moru informacija koje nam nude mediji u BiH primjetno je da manjka medijskog sadržaja koji govori o nacionalnim manjinama u BiH i njihovom položaju te pravima u društvu. Iako mediji ne mogu direktno utjecati na ponašanje pojedinaca, s obzirom da su kreatori javnog mnijenja oni utječu na društvene odnose, odnosno odnose prema nacionalnim manjinama. U skladu sa zakonskim obavezama ali i vlastitim etičkim normama, novinari su dužni da na profesionalan i objektivnan način izvještavaju o pripadnicima/cama nacionalnih manjina, istovremeno štiteći njihove interese.

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina 2003. godine. Zakon navodi da će BiH štititi položaj, ravnopravnost i prava 17 nacionalnih manjina prisutnih u BiH, i to su: Albanaca, Crnogoraca, Čeha, Italijana, Jevreja, Mađara, Makedonaca, Nijemaca, Poljaka, Roma, Rumuna, Rusa, Rusina, Slovaka, Slovenaca, Turaka i Ukrajinaca.¹

Bosna i Hercegovina kao država ima bogato kulturno-historijsko naslijeđe, a koje se danas skoro pa nikako i ne cijeni i ne njeguje. Postojanje i opstanak velikog broja nacionalnih manjina danas značajno je bogatstvo kojim bi se narodi u BiH trebali ponositi. Mediji bi stoga trebali posvetiti

¹ https://advokat-prnjavorac.com/zakon_o_zastiti_prava_nacionalnih_manjina_bih.html, pristupljeno: 11.7.2022.)

značajan dio svog rada u podržavanju multikulturalnosti i educiranju javnosti o važnosti iste. Mišljenja sam da mediji iz više razloga nisu pretjerano zainteresovani za ovu temu i da nije dovoljno zastupljena u javnom prostoru koliko bi trebala biti. Neki od njih se nalaze pod rukovodstvom nacionalističkih politika različitih stranaka pa samim time ovakve teme nisu interesantne niti uredništvu, a ni čitaocima/gledaocima tih medija, dok drugi 'ganjaju' komercijalne interese, pa vijesti koje nemaju pretjerano senzacionalistički duh ne donose toliko lajkova ni klikova. I na kraju, treću vrstu medija predstavljaju oni koji pokušavaju da u skladu s svojim mogućnostima teme o nacionalnim manjinama postave na dnevni red.

Potaknuta vjerovanjem da mediji itekako mogu doprinijeti da daju na važnosti nekoj temi i da zainteresuju publiku za nju, odlučila sam da svoj radim fokusiram upravo na medijsko izvještavanje o nacionalnim manjinama. I sama sam, prije početka istraživanja na ovoj temi, primjećivala da u medijskom izvještavanju ne samo da manjka priče o nacionalnim manjinama nego općenito o manjinskim grupama, pogotovo u mainstream medijima. Naravno, izuzetak su mediji koji se isključivo bave tim pitanjima, ali to su većinski manji mediji koji imaju manju publiku.

U ovom radu predstaviti ću sve podatke o izvještavanju o nacionalnim manjinama u medijima u BiH koje sam dobila što kroz izvještaje i dostupne podatke na internetu, analize samih medijskih sadržaja što i kroz intervjue sa predstavnicima i udruženjima nacionalnih manjina, urednicima i novinarima. Kroz ovo istraživanje detaljnije sam se osvrnula na princip rada medija u BiH na promociji prava nacionalnih manjina u BiH ali i međusobni odnos između medija i predstavnika udruženja nacionalnih manjina. Za analizu su uzeta tri različita medija u BiH i to BHRT kao Javni servis Bosne i Hercegovine, te online portali Klix.ba kao najčitaniji web portal u BiH, i Nezavisne novine.

I METODOLOŠKI OKVIR RADA

1. Problem istraživanja

Problem istraživanja je promovisanje prava nacionalnih manjina u medijima u Bosni i Hercegovini. Promovisanje prava nacionalnih manjina u medijima je tema kojoj je potreban ozbiljan pristup, s obzirom da se prava manjinskih grupa nalaze na društvenim marginama. Mediji rijetko svoju pažnju posvećuju izvještavanju o nacionalnim manjinama, o njihovom načinu života ili pravima koje (ne)ostvaruju. U bosanskohercegovačkim medijima nije primjetna dosljednost u praćenju njihovog kulturnog i društvenog života. Stoga je potencijal medija u afirmiranju prava nacionalnih manjina neiskorišten. Medijsko zanemarivanje pripadnika nacionalnih manjina i njihovog načina života na prostoru BiH dovodi do njihove veće marginalizacije.

2. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja su prava nacionalnih manjina i promovisanje njihovih prava na Javnom servisu Bosne i Hercegovine (BHRT), online portalu Klix.ba i Nezavisnim novinama. Potrebno je ispitati koliko često Javni servis (BHRT) pruža medijskog prostora za promovisanje prava nacionalnih manjina, koje im je po Zakonu o zaštiti prava nacionalnih manjina u BiH zagarantovano, ali i učestalost i način izvještavanja u privatnim medijima (portal Klix.ba i Nezavisne novine).

U okviru određenja samog predmeta istraživanja potrebno je objasniti tipski model predmeta istraživanja, a koji se sastoji od sljedećih dijelova:

- 1. Uslovi:** Uslovi kao činioci predmeta istraživanja podrazumijevaju uslove u kojima dolazi do nedostatka medijskih sadržaja u svrhu promovisanja prava nacionalnih manjina. Uslovi u kojima dolazi do ovakvog stanja su: nezainteresovanost većine za prava nacionalnih manjina, loša politička situacija u državi, nedovoljna zainteresovanost novinara ali i urednika za prava nacionalnih manjina.
- 2. Subjekti:** Subjektima se smatraju svi aktivni sudionici, odnosno činioci sadržaja predmeta istraživanja. Subjekti su predstavnici nacionalnih manjina, Javni servis BiH, portal Klix.ba i Nezavisne novine.

3. **Motivi, interesi i ciljevi:** Usmjereni su na pružanje i usmjeravanje novinara i medijskih kuća ka frekventnijem izvještavanju o pravima nacionalnih manjina u BiH te njihovom kulturnom i društvenom životu. Cilj mi je ukazati na potrebu za obilnijim medijskim sadržajima o nacionalnim manjima te njihovim vrijednostima koje obogaćuju kulturu naše zemlje.
4. **Aktivnosti:** Podrazumijevaju sve aktivnosti koje se poduzimaju u svrhu podizanja svijesti medija o potrebama promovisanja prava nacionalnih manjina.
5. **Metode i sredstva:** U okviru načina sprovođenja aktivnosti postoje metode kojima ostvarujemo te aktivnosti, a pritom koristimo sredstva. Potrebno je da Javni servis djeluje u skladu sa Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u BiH.
6. **Efekti:** Efekti se u ovom radu prije svega odnose na pripadnike nacionalnih manjina i na njihov marginaliziran život, ali i na medije i na njihov neprofesionalan i neetičan odnos prema nacionalnim manjinama.

Vremensko određenje predmeta istraživanja: Za istraživanje ove teme obuhvaćen je period od jedne godine, tačnije od januara 2019. do januara 2020. godine.

Prostorno određenje predmeta istraživanja: Biće istražen prostor Bosne i Hercegovine.

Disciplinarno određenje predmeta istraživanja: Istraživanje je intradisciplinarnog karaktera. Istraživanje koje se provodi realizuje se prvenstveno u okviru komunikologije uz naučna saznanja iz drugih nuka (sociologija, psihologija, pravo, itd.).

3. Naučni i društveni ciljevi istraživanja

3.1. Naučni ciljevi istraživanja

Naučni ciljevi su zadati nivou naučnog saznanja koji se namjeravaju ostvariti naučnim istraživanjem i koji će biti sadržani u rezultatima istraživanja.² Naučno istraživanje treba da ukaže na postotak medijskog sadržaja koji govori o pravima nacionalnih manjina na tri analizirana medija, te i da ponudi smjernice kako i na koji način mediji trebaju obezbijediti medijski prostor o ovoj temi.

² Termiz, Dževad, Metodologija društvenih nauka, NIK „Grafit“ Lukavac, 2009, str. 220

S obzirom na odabranu temu mogući su sljedeći naučni ciljevi:

Naučna klasifikacija: Ona podrazumijeva drugi dio naučnog saznanja. Ovaj naučni cilj zahtijeva da se istraživanjem formiraju naučno valjani kriteriji klasifikacije i da se činoci predmeta istraživanja grupišu i razvrstavaju u određene cjeline koje su neophodne za valjano naučno saznanje o predmetu kao cjelini.³ Ovim istraživanjem analizirani mediji će se razvrstati po učestalosti izvještavanja o nacionalnim manjinama u medijima u BiH te o načinu njihovog izvještavanja.

3.2 Društveni ciljevi istraživanja

Društveni ciljevi istraživanja podrazumijevaju ukazivanje na propuste medija u njihovom izvještavanju. Ukazuje se na ozbiljan problem nedostatka medijskog sadržaja koji služe promovisanju prava nacionalnih manjina. Cilj je podizanje svijesti medijskih kuća o potrebi učestalijih vijesti o pripadnicima nacionalnih manjina u svrhu njihove potpune afirmacije u društvu. Također, ovo istraživanje ima za cilj i veće poštivanje Zakona o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina u BiH.

4. Sistem hipoteza

4.1. Generalna hipoteza: Mediji nedovoljno promovišu prava nacionalnih manjina u BiH.

4.2. Posebne hipoteze (6):

1. Medijski sadržaji o pravima nacionalnih manjina ne privlače pažnju građana, pa samim time nisu interesantni medijima.
2. Predstavnici nacionalnih manjina ne promovišu dovoljno vlastite društvene zajednice.
3. Ne postoji kontinuirano praćenje kulturnog i društvenog života pripadnika nacionalnih manjina u BiH.
4. Potrebno je podizanje svijesti medija o promovisanju prava nacionalnih manjina.
5. Manjak medijskih sadržaja o nacionalnim manjinama na Javnom servisu BiH dovodi do gubitka nacionalnog identiteta nacionalnih manjina u BiH.

³ Termiz, Dževad, Metodologija društvenih nauka, NIK „Grafit“ Lukavac, 2009, str. 220

6. Manjkom medijskih sadržaja o nacionalnim manjinama u medijima, dolazi do njihove marginalizacije u društvu.

4.3. *Indikatori:* Medijski sadržaji Javnog servisa BiH i portala Klix.ba i Nezavisnih novina, knjige, dosadašnja istraživanja, izvještaji Vijeća nacionalnih manjina u BiH, Ustav BiH, ratificirani dokumenti u BiH koji se tiču nacionalnih manjina te izjave kompetentnih subjekata (predstavnicima udruženja nacionalnih manjina te urednici i urednice medija).

5. Način istraživanja

Ovo istraživanje je teorijsko-empirijskog karaktera. U prvom dijelu kroz teorijski dio ukazat ću na problem koji postoji, a to je nedostatak medijskog sadržaja koji bi promovisao prava nacionalnih manjina u BiH, njihovu kulturu, tradicije i običaje kao dio kulturne baštine Bosne i Hercegovine, ali također ću se osvrnuti na kvalitet sadržaja koji je plasiran, a koji govori o nacionalnim manjinama u BiH. U drugom dijelu, empirijskom, kroz razgovore sa pojedinim predstavnicima nacionalnih manjina te sa novinarima i urednicima analiziranih medija objasniti ću razlog manjka medijskog sadržaja te da li manjak takvog sadržaja stvara posljedice na nacionalne manjine u našoj državi.

Uzimajući u obzir da je promovisanje prava nacionalnih manjina u BiH od velikog značaja za bh. društvo i njen razvoj ali i za poboljšanje položaja nacionalnih manjina u našoj državi, koristit ću se svim analitičko-sintetičkim metodama, ali posebno ću obratiti pažnju na analizu dokumenata.

Osnovne metode logičkog i naučnog saznanja

Analiza (sadržaja) dokumenata: Obzirom da sam za ovo istraživanje uzela dosadašnje podatke i istraživanja na ovu temu, potrebno ih je analizirati kako bi mogla na osnovu njih usmjeriti i svoje istraživanje. Ova metoda je bitna i za samu analizu medijskih sadržaja koji se odnose na prava nacionalnih manjina. Zbog činjenice da se radi o analizi medijskog sadržaja na tri medija biće potrebno da uz pomoć metode analize analiziram i uporedim njihove medijske sadržaje.

Općenaučne metode:

Hipotetičko-deduktivna metoda

Odlučila sam da primijenim ovu metodu zbog široko prihvaćenih stavova, odnosno različitih prethodnih istraživanja nevladinih organizacija i samih medija o nedovoljnom izvještavanju o nacionalnim manjinama.

„Hipotetičko-deduktivna metoda je suštinski sazajno postulirana na selektivnom i provjeravanom, potvrđenom društvenom iskustvu u razna vremena, na raznim mjestima i od mnoštva subjekata.“⁴

Komparativna metoda

Ova metoda će se koristiti kako bi se uporedila količina medijskog sadržaja koji se odnosi na nacionalne manjine u analiziranim medijima, odnosno, koji mediji ima više sadržaja koji se odnosi na nacionalne manjine.

Metode prikupljanja podataka:

Analiza sadržaja dokumenata

Ovom metodom ću se koristiti prilikom analize dosadašnjih istraživanja na ovu temu, kao i korištenje statističkih podataka. Ova metoda nam omogućava istraživanje „na daljinu“ i bez obzira u kojem vremenu vršimo istraživanje. Kvantitativnim dijelom analize usmjerit ću se na količinu medijskog prostora koji se omogućen za teme o nacionalnim manjinama u analiziranim medijima. S kvalitativne strane bazirat ću se na analizu i kvalitet sadržaja.

Metoda ispitivanja (tehnika – intervju i anketa)

1. Ispitivanje ću primijeniti u obliku intervjuja. To će biti usmjereni orijentacioni intervju. Ispitat ću pojedine predstavnike udruženja nacionalnih manjina u BiH o njihovim stavovima i iskustvima vezano za medijsko izvještavanje o nacionalnim manjinama, koji su to pojedini propusti medija u izvještavanju, ukoliko takvi propusti postoje, te kako vide medijsko izvještavanje u BiH na ovu temu.
2. Ispitivanje ću primijeniti u obliku pisane ankete. Zanima me stav javnosti o medijskom izvještavanju o nacionalnim manjinama, koliko uopće prate medijsko izvještavanje i koje

⁴ Termiz, Dževad, Metodologija društvenih nauka, NIK „Grafit“ Lukavac, 2009, str. 104

medije prate za informisanje te da li su primijetili neke propuste u medijskom izvještavanju na tu temu.

6. Naučna i društvena opravdanost istraživanja

Naučna opravdanost

Ovim istraživanjem naučna javnost će biti upoznata sa propustima analiziranih medija u izvještavanju i promovisanju prava nacionalnih manjina u BiH. Na naučnim osnovama steći će se uvid o utjecaju medija na dodatno marginaliziranje nacionalnih manjina.

Ovo istraživanje može dati smjernice medijima i urednicima da profesionalno i etično novinarstvo treba i mora dati medijski prostor marginaliziranim skupinama kao što su to nacionalne manjine u BiH.

Društvena opravdanost

Svako istraživanje trebalo bi da izazove određene promjene u društvu, pogotovo istraživanje koje govori o propustima u radu medija koji uveliko utječu na javno mnijenje. Promovisanje prava nacionalnih manjina putem medija predstavlja i svojevrsnu edukaciju društva, a to je jedan od zadataka medija. Medijsko izvještavanje može povećati njihovu vidljivost u društvu što bi samim time trebalo poboljšati i njihov položaj. Ovo istraživanje bi trebalo da potakne novinare i novinarku ali i urednike i urednice za boljim pristupom ovoj temi.

7. Bitni kategorijalni pojmovi

Nacionalna manjina – U skladu sa Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, „nacionalna manjina je dio stanovništva - državljana BiH koji ne pripadaju nijednom od tri konstitutivna naroda, a sačinjavaju je ljudi istog ili sličnog etničkog porijekla, iste ili slične tradicije, običaja, vjerovanja, jezika, kulture i duhovnosti i bliske ili srodne povijesti i drugih obilježja.“⁵

⁵ https://advokat-prnjavorac.com/zakon_o_zastiti_prava_nacionalnih_manjina_bih.html, preuzeto 13.07.2022.

Medij - Potiče od lat. riječi medium što znači posrednik, nešto između. Medij je kanal za posredovanje informacija od komunikatora do recipijenta.⁶

Javni servis - „Neprofitna, nezavisna radio-televizijska organizacija, osnovana u ime opće javnosti i financirana iz javnih prihoda, koja raznovrsnim, uravnoteženim, visokokvalitetnim programima zadovoljava potrebe najvećeg mogućeg broja građana, odnosno najšire javnosti, nepristrasno i bez diskriminacije.“⁷

Marginalizacija - Proces postavljanja pojedinca ili skupine na položaj na kojemu im se pridaje ograničena društvena važnost.⁸

Nacija - (lat. natio: rod, pleme, narod), društvena zajednica koja se temelji na: a) uvjerenju svojih članova u zajedničko podrijetlo i sudbinu u prošlosti; b) posebnosti jezika, religije, običaja i niza simboličkih sredstava za obilježavanje kolektivne pripadnosti (himne, zastave, grbovi, spomenici, proslave); c) osjećaju zajedničke solidarnosti, ponosa i društvene jednakosti; d) političkoj organiziranosti u rasponu od pokreta za zaštitu kulturnih posebnosti do državne samostalnosti.⁹

Nacionalni identitet - Nacionalni identitet se od drugih oblika društvenoga identiteta razlikuje ponajprije po svojem opsegu, jer nadilazi lokalnu pripadnost, pripadnost društvenim slojevima, političkim strankama ili religijskim uvjerenjima, a često i teritorijima te državama.¹⁰

Javno mnijenje - Skup mišljenja o nekoj općenito važnoj temi unutar određene društvene zajednice, koja se izražavaju u rasponu od glasila preko odgovora na anketna pitanja do stajališta koja proizlaze iz javnih rasprava. Stupanj različitosti, razvijenosti i promjenljivosti javnoga mišljenja uvjetovan je ukupnim socio-ekonomskim, kulturnim i političkim promjenama i razvojem modernih društava na demokratskim osnovama. Mogućnost izražavanja javnoga mnijenja jedan je od glavnih izvora demokratizacije društva.¹¹

⁶ Tucaković, Šemso, Leksikon mas-medija, 2004, str. 192.

⁷ Veljanovski, Rade, Javni RTV servis u službi građana, 2005, str. 28

⁸ <http://struna.ihj.hr/naziv/marginalizacija/25106/>, preuzeto 13.07.2022.

⁹ <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42693>, preuzeto 13.07.2022.

¹⁰ <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42693>, preuzeto 13.07.2022.

¹¹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=28841>, preuzeto 4.12.2022.

II TEORIJSKI DIO ISTRAŽIVANJA

2.1. Nacionalne manjine u BiH

2.1.1. O pojmu 'nacionalna manjina'

Danas ne postoji nijedna država koja je nacionalno homogena, jer su one sve, više ili manje, multietničke. Ipak ne postoji univerzalna ni jedinstvena općeprihvaćena definicija pojma nacionalnih manjina. Ono što većina istraživača i sociologa navodi jesu kriteriji koji se uzimaju prilikom određivanja pojma (nacionalnih) manjina.

Različita istraživanja upućuju da postoje specifični kriteriji za definisanje (nacionalnih) manjina. Historičar Enes S. Omerović u svom istraživanju navodi nekoliko kriterija, a među prvima je postojanje *zajedničkih obilježja* po kojima se manjinsko stanovništvo razlikuje od većine u državi. Zatim, *brojčana inferiornost* ali se uz taj element navodi i *nedominantan položaj*. *Postojanje grupe* je također jedan od kriterija iako je, navodi dalje Omerović, u međuratnom periodu primjetno nastojanje grupe da se manjinska prava smatraju individualnim, a ne kolektivnim pravima. Kao jedan od bitnih kriterija također se navodi i *postojanje svijesti o pripadnosti određenoj manjini*, a uz taj i *izražavanje želje za očuvanjem kolektivnog identiteta o kojem postoji svijest*. *Postojanje svijesti okoline o različitosti određene manjinske skupine* je također jedan od kriterija. *Posjedovanje državljanstva, dugotrajna prisutnost na određenoj teritoriji, izražavanje lojalnosti prema državi u kojoj se živi, da li imaju ili nemaju matičnu državu, postojanje međunarodnog ugovora po kojem država ima obavezu da štiti manjine*¹², samo su još neki od kriterija prilikom definiranja pojma nacionalnih manjina.

Prema studiji Ujedinjenih naroda o pravima ljudi koji pripadaju etničkim, religijskim i lingvističkim manjinama, a koju je izradio specijalni izaslanik za prevenciju diskriminacije i zaštitu manjina Francesco Capotorti, definicija nacionalnih manjina jeste da je „nacionalna manjina u odnosu na ostalo stanovništvo države brojno manja grupa, koja se nalazi u nedominantnom položaju, čiji pripadnici-državljanici te države imaju s etničkog, vjerskog ili

¹²

https://www.academia.edu/77279309/Enes_S_Omerović_Nacionalne_manjine_u_Bosni_i_Hercegovini_1918_194_1, preuzeto 16.07.2023.

jezičkog gledišta karakteristike po kojima se razlikuju od ostalog dijela stanovništva i koji pokazuju osjećaj solidarnosti u svrhu očuvanja svoje kulture, tradicije, vjere i jezika.“¹³

Upravo je ovo jedna od definicija na koju se najviše referiraju zato što „ta definicija, koja uz objektivne elemente (postojanje etničkih, vjerskih ili jezičnih obilježja skupine) uključuje i subjektivne (izražavanje solidarnosti pripadnika manjine radi očuvanja svojih etničkih obilježja), odnosi se samo na one nedominantne skupine koje su u brojčanoj manjini ili su približno jednake veličine kao većinsko stanovništvo, a čiji su pripadnici državljani države u kojoj žive.“¹⁴

Nešto godina kasnije, u sklopu studija UN-a, nastala je definicija pojma manjine kojom se manjine definiraju kao „skupina građana neke države koji su brojčano u manjini i u nedominantnoj poziciji u toj državi, čija se etnička, religijska ili jezična obilježja razlikuju od obilježja većine populacije, koji su međusobno solidarni i nadahnuti, makar implicitno, kolektivnom voljom za preživljavanjem i težnjom prema stvarnoj i pravnoj jednakosti s većinom.“¹⁵

Definisanje pojma nacionalnih manjina izgleda da još uvijek ostaje kompleksno društveno pitanje za sociologe, istraživače i nadnacionalne organizacije. Ali, s obzirom da se ovaj rad tiče nacionalnih manjina u BiH i njihovog položaja ponovit ćemo definiciju koja se nalazi u Zakonu o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine, a ona glasi: **Nacionalna manjina je dio stanovništva – državljana Bosne i Hercegovine koji ne pripadaju ni jednom od tri konstitutivna naroda, a sačinjavaju je ljudi istog ili sličnog etničkog porijekla, iste ili slične tradicije, običaja, vjerovanja, jezika, kulture i duhovnosti i bliske ili srodne povijesti i drugih obilježja čime je osigurano u okviru bh zakonodavstva osiguranje osnovnih prava za pripadnike nacionalnih manjina.**

No, ono što je ključno pored definisanja samog pojma nacionalnih manjina jeste zakonski okvir jedne države koji štiti pripadnike nacionalnih manjina.

Kada je u pitanju domaće zakonodavstvo postoje četiri zakona: Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u BiH, Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike

¹³ <https://digitallibrary.un.org/record/10387>, preuzeto 16.07.2023.

¹⁴ <https://hrcak.srce.hr/file/7803>, preuzeto 16.07.2023.

¹⁵ Ibid

Srpske, Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Federaciji BiH i Zakon o zabrani diskriminacije.¹⁶ Kada je u pitanju međunarodno zakonodavstvo tu se nalaze: Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Evrope i Evropska povelja o regionalnim ili manjinski jezicima.¹⁷ O pravnom okviru zaštite pripadnika nacionalnih manjina osvrnut ću se detaljnije u narednim poglavljima.

U sklopu različitih nivoa vlasti u BiH nalaze se Vijeća za nacionalne manjine koja daju mišljenja, savjete i prijedloge za sva pitanja koja se tiču nacionalnih manjina u BiH. Ukupno ima pet takvih Vijeća, a to su: Vijeće za nacionalne manjine BiH, Savjet za nacionalne manjine Republike Srpske, Vijeće za nacionalne manjine Federacije BiH, Vijeće nacionalnih manjina Brčko distrika BiH, Vijeće za nacionalne manjine Sarajevskog kantona, Tuzlanskog kantona i Unsko-sanskog kantona.

2.1.2. Nacionalne manjine prije rata u Bosni i Hercegovini

Prisustvo nacionalnih manjina na području Bosne i Hercegovine zabilježeno je još u periodu vladavine Osmanskog carstva i Austrougarske monarhije na ovim prostorima, pokazala su to istraživanja historičara iz BiH. Prvi Albanci su na područje BiH došli za vrijeme osmanske vladavine. Smatra se da je razlog njihovog dolaska u BiH bio uvjetovan teškom ekonomskom, političkom i društvenom situacijom u njihovoj zemlji. Dolaskom Austro-Ugarske vladavine dosta njih je napustilo BiH te dalje emigriralo u Evropu. U vrijeme Jugoslavije opet se značajan broj Albanaca doselio u BiH. Prema podacima iz 1931. godine u BiH je tada bilo registrovano 890 Albanaca, a prema popisu iz 1991. godine taj broj se povećao na 4.295.

S obzirom na isprepletenu historiju Crne Gore i Bosne i Hercegovine, narodi ove dvije države ali i sami prostor bili su okvireni zajedničkim granicama. Činjenica da su bile sastavni dio jedne, zajedničke države, odnosi i veza među narodima je postala uska. Raspad zajedničke države učinio je da Crnogorci postanu nacionalna manjina u BiH. Prema popisu iz 1991. godine u BiH je živjelo 10.071 član crnogorske zajednice.¹⁸

¹⁶ http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/default.aspx?id=10267&langTag=bs-BA, preuzeto 24.07.2023

¹⁷ Ibid

¹⁸ <https://www.parlament.ba/Publication/Category/10?pageId=241>, preuzeto 4.12.2022.

Kada je u pitanju makedonska nacionalna manjina, prvi dolazak ove grupe u BiH zabilježen je u 20. stoljeću. Smatra se da je većina dolazila radi posla, nakon čega su ostajali u državi. Zanimljiva je činjenica da dugo vremena nisu imali kulturno-umjetničkih društava, ali su ipak uspjeli održati svoj jezik i običaje. Drugi veliki talas dolaska Makedonaca zabilježen je stvaranjem zajedničke države SFRJ, te je samim time dolazak i kretanje bilo olakšano. Prema popisu iz 1991. godine procjenjuje se da je u BiH tad živjelo 1.596 Makedonaca.

Sa dolaskom Austrougarske monarhije u BiH je, pored mnogobrojnih stranaca, došlo i dosta Čeha. Dosta njih je predstavljalo kvalificiranu radnu snagu (vojnici, sudije, geolozi, arhitekti, ljekari, itd.), a bilo je i nekvalificirane radne snage.¹⁹ Dosta Čeha, što će se pokazati isto i sa Poljacima, je napustilo BiH nakon Drugog svjetskog rata. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine Česi su činili svega 0,01% ukupnog stanovništva BiH, tačnije bilo ih je 590.

Prisustvo Italijana u BiH zabilježeno je 1883. godine. Vjeruje se da je razlog njihovog dolaska na ovo područje bio ekonomske prirode jer je u tom periodu vladala velika nezaposlenost, desile su se poplave ali i masovna oboljenja vinove loze i čahura svilene bube. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine broj Italijana u BiH iznosio je 732.

Među prvima na područje Bosne i Hercegovine stigli su Jevreji i to krajem 15. i početkom 16. stoljeća, poslije oslobađanja Španije od Mavara. Prvi pomen o Jevrejima u BiH potiče iz polovine 16. stoljeća i to u sidžilu (sidžil – sudski protokol, zapisnik) sarajevskog kadije (1565. godine). Prema mnogobrojnim popisima stanovništva od dolaska Jevreja u BiH njihov broj se konstantno povećavao. Godine 1941., u BiH je živjelo ukupno 14.000 Jevreja. Nažalost, ratna dešavanja u Drugom svjetskom ratu dovela su do protjerivanja Jevreja te zatvaranja i ubijanja u koncentracionim logorima pa u popisu stanovništva iz 1948. godine statistički nisu zabilježeni. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine broj Židova je iznosio 426.

Narodi BiH i Mađarske svoje prve susrete bilježe još na početku 13. vijeka, u vrijeme srednjovjekovne bosanske države i Ugarske (Mađarske).²⁰ Ovaj prvobitni odnos prekinut je dolaskom Osmanlija na vlast, ali nakon pada osmanske vladavine i dolaska Austro-Ugarske monarhije ovaj odnos ponovo oživljava. Zabilježeno je da je nabrojniji dolazak Mađara u BiH bio

¹⁹ Ibid

²⁰ <https://www.parlament.ba/Publication/Category/10?pageId=241>, preuzeto 4.12.2022.

zapravo u periodu od 1900. do 1910., kada je veliki broj stručnih radnika dolazio ovdje. Onda ovaj trend ponovo opada i to između dva svjetska rata, da bi se ubrzo nakon toga ponovo vratio i to u okviru socijalističke države. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine broj Mađara iznosio je 893.

Bosnu i Hercegovinu su u posljednoj deceniji 19. stoljeća, odnosno prvom desetljeću 20. stoljeća počeli naseljavati i Poljaci kao i Nijemci, Ukrajinci te Slovenci. Dolazak Nijemaca na područje BiH veže se, također, za period vladavine Austrougarske monarhije. Veliki broj Nijemaca došlo je kao administrativno osoblje. U periodu Kraljevine Jugoslavije ali i kasnije nakon Drugog svjetskog rata Nijemci su se našli na udaru državnih vlasti, u periodu Kraljevine oduzeta su im politička prava što je utjecalo na smanjenje njihove prisutnosti. Unatoč tome, oni su se uspjeli održati u BiH. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine ukupno je bilo 470 Nijemaca.

Filip Škiljan, autor rada „Poljaci u Bosni i Hercegovini“, u Zborniku radova „Historijski pogled na razvoj i položaj nacionalnih manjina u Sarajevu i Bosni i Hercegovini“, istakao je da su „Poljski doseljenici bili naseljavani ciljano na puste teritorije, odnosno na prostore gdje je bilo nastanjeno pretežno srpsko stanovništvo. Poljaci su u Bosni osnovali 12 kolonističkih naselja u kojima su činili većinsko stanovništvo, te zajedno sa grkokatoličkim Ukrajincima još nekoliko naselja.“²¹ Nakon Drugog svjetskog rata dosta Poljaka (prema podacima čak 90%) je tada napustilo BiH. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine broj Poljaka u BiH je iznosio 526.

Ukrajinci su se na područje BiH počeli naseljavati nakon Berlinskog kongresa, a kako su pratili historičari, proces doseljavanja Ukrajinaca na područje BiH se odvijao u tri navrata i sve to do početka Drugog svjetskog rata. Navodi se kako je razlog dolaska Ukrajinca bio ekonomske prirode tj. da su im vlasti tadašnje Austrougarske dodijeljivale šume za krčenje kako bi pretvorili to zemljište u obradivo, uz povoljne cijene otkupa. Zanatlije, koje su također bile prisutne, nisu imale problema sa manjkom posla. Broj Ukrajinaca u BiH se godinama smanjivao, a prema popisu stanovništva 1991. godine bilo je prisutno 3.929 Ukrajinaca.

Slovenci su, kao što sam spomenula ranije, također počeli naseljavati BiH u 19. stoljeću. Prvobitno su BiH naseljavali Slovenci koji su bili šumski radnici, s obzirom na šume koje su postojale u BiH,

²¹ Zbornik radova (2017). Historijski pogled na razvoj i položaj nacionalnih manjina u Sarajevu i Bosni i Hercegovini, str. 77

ali su kasnije počeli dolaziti i administrativni radnici. Osnivanjem Kraljevine SHS došlo je do novog priliva slovenačkih doseljenika, a tokom Drugog svjetskog rata došlo je do njihovog opadanja, da bi nakon rata ponovo bio primjećen njih porast dolaska. Prema popisu iz 1991. godine ukupno je bilo 2.190 registrovanih Slovenaca.

Slovaci su BiH počeli naseljavati od 1885. godine i to najviše prostor Semberije. Smatra se da je razlog dolaska Slovaka bio ekonomske prirode, tačnije, begovi koji su se vraćali za Tursku su zemlju u okolini Bijeljine koju su dobili prodavali povoljno, te je to bio jedan od glavnih razloga njihovog dolaska u BiH. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine broj Slovaka je tada iznosio 297.

Romi, kao jedna od danas najmnogobrojnih nacionalnih manjina u našoj državi pojavljuju se, prema zapisima, za vrijeme Austrougarske monarhije. „Na području Bosne i Hercegovine, u periodu od 1878. do 1918. godine, Romi su predstavljali zanemarenu manjinu, gotovo nevidljivu društvenu grupu koja je egzistirala unutar bosansko-hercegovačkog društva. Nalazili su se na društvenoj margini i nisu učestvovali u značajnijim društvenim procesima u ovom periodu.“²² U ranije spomenutom zborniku radova, autorica Amila Kasumović dala je detaljniji prikaz situacije u kojoj su se nalazili Romi kao etnička manjina na prijelomu 19. i 20. stoljeća, istaknuvši kako je marginalizacija Roma bila „višedimenzionalna: prostorna, ekonomska i sociokulturna.“²³ Zahvaljući ovom osvrtu na položaj Roma u vrijeme Monarhije možemo zaključiti da se ta marginalizacija prema ovoj manjini nije naročito promijenila ni u 21. stoljeću. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine bilo je registrovano ukupno 8.864 Roma.

Još jedna od nacionalnih manjina koja je ovo područje naselila početkom 20. stoljeća jeste ruska nacionalna manjina. Zbog nereda koji su se u tom periodu dešavali u carskoj Rusiji, mnogo Rusa je odlučilo otići i naseliti se u nova mjesta, između ostalog, u tadašnju Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS). Oni su se zadržali dugo vremena na ovom području, sve do poznatog sukoba Tito-Staljin, nakon čega je određeni dio Rusa odlučio otići. Iz popisa stanovništva 1991. godine ukupno je bilo prisutno 297 Rusa.

²² Zbornik radova (2017). Historijski pogled na razvoj i položaj nacionalnih manjina u Sarajevu i Bosni i Hercegovini, str. 19.

²³ Ibid

Rusini su se na područje BiH doselili iz istočne Galicije i u manjem broju iz Zakarpatja krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća.²⁴ Pretpostavlja se da su oni jedna od brojčano najmanjih nacionalnih manjina u BiH. Prema popisu iz 1991. godine njih je bilo registrovano 199. Potrebno je naglasiti da je određivanja brojčanosti Rusina komplikovano s obzirom da su se prije Prvog svjetskog rata zvali Rusinima, između dva svjetska rata Rusinima-Ukrajincima, a nakon Drugog svjetskog rata spojili su se s Ukrajincima.

Kada je u pitanju rumunska nacionalna manjina, koja je oduvijek naseljavala područje Balkanskog poluotoka, ona je dugo vremena prisutna i na području same Bosne i Hercegovine. Postoje razne teorije o tome kada su Rumuni stigli tačno na područje na BiH. Prema podacima iz popisa stanovništva iz 1991. godine registrovana su bila 162 Rumuna.

Iako svi današnju tursku nacionalnu manjinu povezuju sa dolaskom Osmanskog carstva na područje BiH, tačnije padom BiH 1463. godine pod osmansku okupaciju, važno je istaći da se ne može tvrditi da su svi predstavnici Osmanskog carstva bili Turci u etničkom smislu. Aneksijom BiH od strane Austrougarske te njenom vladavinom, dolazi do smanjenja Turaka na ovom području. Popisom iz 1991. godine tada je zabilježeno prisustvo 267 Turaka.

2.1.3. Nacionalne manjine prema popisu stanovništva iz 2013. godine i danas

Nacionalne manjine danas, barem većina njih, prema popisu stanovništva iz 2013. godine u odnosu na isti iz 1991. godine poprilično su se brojčano smanjile pod utjecajem različitih faktora, ali opet u dovoljnoj su mjeri prisutne da čine nacionalnu manjinu.

Tako se prema popisu iz 2013. godine kada je u pitanju albanska nacionalna manjina oko 2.659 osoba izjasnilo kao Albanac/Alбанка.²⁵ Prema popisu iz 2013. godine oko 738 osoba se izjasnilo ko Makedonac/Makedonka.

Popisom stanovništva 2013. godine utvrđeno je da na području BiH živi 279 Čeha/Čehinja. Ono što je zanimljivo istaći za češku nacionalnu manjinu u BiH jeste da su svojim dolaskom formirali različita udruženja, od kojih neka djeluju i dan danas – kao što je udruženje Češka Beseda.

²⁴ <https://www.parlament.ba/Publication/Category/10?pageId=241>, preuzeto 4.12.2022.

²⁵ <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=2>, preuzeto 4.12.2022.

Italijanska nacionalna manjina prema ovom popisu broji 391 pripadnika/ca.

Svega 262 osobe su se izjasnile Jevrejkom/Jevrejom popisom iz 2013. godine, a oko 350 osoba se izjasnilo Mađarom/Mađarkom. Nijemcom/Nijemicom se izjasnilo 365 osoba, a 258 osoba se izjasnilo Poljakom/Poljakinjom na popisu 2013. godine.

Ukrajincem/Ukrajinkom izjasnila se 2.331 osoba. Treba istaći da je ukrajinsko kulturno-prosvjetno društvo „Taras Ševčenko“ osnovano pred Drugi svjetski rat, a i danas djeluje na prostoru grada Prnjavora.

Prema popisu 2013. godine 937 osoba se izjasnilo Slovincem/Slovenkom, a 173 osobe su se izjasnile Slovakom/Slovakinjom.

Najbrojnija nacionalna manjina prema popisu stanovništva bila je romska, koja broji ukupno 12.583 pripadnika. Oko 276 osoba je izjašnjeno ko Rus/Ruskinja, a zabilježeno je svega 32 Rusina/Rusinke. Kao Rumun/Rumunka izjasnilo se 109 osoba, a 1.108 osoba se na popisu izjasnilo kao Turčin/Turkinja.

Ono što čini specifičnim današnju situaciju pripadnika nacionalnih manjina u BiH jeste dio Ustava BiH koji onemogućava pripadnicima nacionalnih manjina u BiH da se kandidiraju i biraju članove Predsjedništva BiH, te delegate u Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH. Evropski sud za ljudska prava je prije skoro 14 godina, tačnije 2009. godine, donio presudu „Sejdić-Finci“, kojim je dijelove Ustava FBiH proglasio diskriminatornim, ali država BiH ni dan danas nije učinila nikakve korake kako bi uskladila Ustav sa ovom presudom.

“BiH mora da uskladi svoj ustavni okvir sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava. Vijeće naglašava značaj poboljšanja i pojačanja efikasnosti države i institucija uključujući neophodne ustavne izmjene” navedeno je u dokumentu Vijeća.²⁶

Nesumnjivo je da su dolaskom u BiH pripadnici nacionalnih manjina ostavili značajan historijski trag i da se njihova prisutnost osjeti i danas zahvaljujući njihovim potomcima koji su godinama unazad ostajali ovdje, čineći našu historiju i kulturu bogatijom i raznovrsnijom. U sljedećim podnaslovima ću se osvrnuti na zakonske okvire koji štite pripadnike nacionalnih manjina, na

²⁶ <https://www.slobodnaevropa.org/a/sejdic-finci-presuda-eu-bosna/30337606.html>, preuzeto 4.12.2022.

odnos medija i nacionalnih manjina te situaciju u zemljama regiona kada je u pitanju odnos medija i nacionalnih manjina.

2.2. Mala Evropa

Iako je u pitanju manji grad u Bosni i Hercegovini, Prnjavor je poznat kao grad sa najvećim brojem nacionalnih manjina u našoj državi, čak njih 13. Upravo zbog te činjenice i danas je poznat pod nazivom „Mala Evropa“, gdje se održava i istoimeni tradicionalni festival nacionalnih manjina.²⁷

Za razliku od drugih općina, u Prnjavoru nisu na marginama, već su u potpunosti integrisani u lokalnu zajednicu.²⁸

2.3. Pravni okvir zaštite prava nacionalnih manjina

Prava pripadnika nacionalnih manjina uređena su domaćim zakonima ali i međunarodnim zakonodavstvom, odnosno konvencijama koje je BiH potpisala.²⁹

Kada je u pitanju domaće zakonodavstvo 2003. godine donesen je državni Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u BiH³⁰ i njegove dopune. Donesena su 2005. i 2008. godine dva entitetska zakona – Prvi je Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Republike Srpske, a drugi Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Federaciji BiH. Četvrti je Zakon o zabrani diskriminacije koji se odnosi na sva lica u BiH.

Kada je u pitanje međunarodno zakonodavstvo, BiH je potpisnica Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Evrope, a ratifikacijom obavezala se da će štititi prava pripadnika nacionalnih manjina te isto tako da će ostvariti njihova prava po evropskim standardima za ljudska prava.

Godine 2010. BiH je potpisala Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima te je time zagarantovala očuvanje jezika, tradicije, kulture i baštine nacionalnih manjina nastanjenih u BiH.

²⁷ <https://www.portal-udar.net/prnjavor-odrzan-tradicionalni-festival-nacionalnih-manjina/>, preuzeto 28.04.2023.

²⁸ <https://www.bhrt.ba/prnjavor-promocija-razlicitosti-i-jednakosti-u-bosni-i-hercegovini>, preuzeto 28.04.2023.

²⁹ http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/default.aspx?id=10267&langTag=bs-BA, preuzeto 4.12.2022.

³⁰ https://advokat-prnjavorac.com/zakon_o_zastiti_prava_nacionalnih_manjina_bih.html, preuzeto 4.12.2022.

U ranije navedenom zakonu, tačnije Zakonu o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u BiH regulisano je i pitanje izvještavanja o nacionalnim manjina u BiH, barem kada su u pitanju javni servisi.

U Zakonu stoji kako su „radio i televizijske stanice čiji su osnivači BiH, entiteti, kantoni, gradovi i općine koji ostvaruju ulogu javne službe obavezni u svojim programskim šemama predvidjeti posebne emisije za pripadnike nacionalnih manjina a mogu osigurati i druge sadržaje na jezicima manjina.“ Entiteti i kantoni svojim propisima utvrđuju ovaj član, oslanjajući se na brojčanu zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u entitetu, kantonu, gradu i općini.

Također, Zakon obavezuje radio i televizijske stranice koje predstavljaju javne servise BiH da najmanje jednom sedmično osiguraju posebnu informativnu emisiju na jeziku pripadnika nacionalnih manjina, namijenjenu njima.

Regulatorna agencija za komunikacije BiH (RAK) je još 2015. godine definisalo pravila o pružanju audiovizuelnih medijskih usluga, gdje su naveli da su pružatelji audiovizuelnih medijskih usluga dužni da 10% od ukupnog sedmičnog programa namijenjenog za vijesti i ostali informativni program i obrazovni program posvete pitanjima pripadnika nacionalnih i drugih manjina, te ranjivih grupa stanovništva. Prilikom računanja vremena namijenjenog vijestima i ostalim informativnim programima i obrazovnim programima, ubrajat će se samo jedna repriza emisije sedmično.³¹ Ovo pravilo se tiče isključivo pružatelja audiovizuelnih medijskih usluga, ali ne i javnih RTV sistema u Bosni i Hercegovini.

2.4. Mediji i nacionalne manjine

Jedno od suštinskih pitanja u shvatanju pozicije u kojoj se danas nalaze nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini jeste pitanje odnosa medija i nacionalnih manjina. S jedne strane, tu se nalazi javni servisi koji su, zakonskim regulativama, obavezni da u svom programu predvide posebne emisije za pripadnike nacionalnih manjina, a s druge strane nalaze se privatni mediji koji ne potpadaju pod zakonske regulative, ali bi se trebali držati osnovnih načela i pravila novinarskog izvještavanja i medijske profesionalnosti, kako bi ispunili svoju novinarsku dužnost, a to je rad u

³¹ <https://docs.rak.ba/articles/589d455c-a70f-4621-a94c-0d83631dd8e6.pdf>, preuzeto 26.04.2023.

interesu javnosti. Izvještavanje o pripadnicima nacionalnih manjina koji su dio bh. društva, svakako bi trebalo predstavljati interes javnosti, kako bi pomogli u očuvanju njihove tradicije, identiteta i kulture, ali kako bi i šira javnost bila informisana.

Da donešeni zakonski okviri nisu u tolikoj mjeri utjecali na javni RTV servis i njegove programske šeme, pokazala su i ranije istraživanja stručnjaka u domenu medija.

U publikaciji „Mediji i shrinking space u Bosni i Hercegovini: utišani alternativni glasovi“ autorica prof. dr. Lejla Turčilo i prof.dr. Belme Buljubašić, nekoliko sagovornika i sagovornica kao zamjerku naveli su upravo nedostatak programa namijenjenog manjinskim zajednicama.

“Svaki javni servis mora imati program za manjinske zajednice. Mi nemamo nijedan, možda nekoliko minuta. Potreban je redovan program, emisije kakve su nekada postojale – emisije na romskom, rusinskom, zajedničke emisije itd. To se može promijeniti uredničkom odlukom, to je nepoštovanje Zakona. RAK tu treba biti rigorozan, i itekako sankcionisati nedostatak manjinskih sadržaja.“³²

Već 2018. godine mediji u BiH izvještavali su³³ kako je unutar javnog RTV sistema samo jedan javni servis imao posebnu emisiju koja je bila namijenjena nacionalnim manjinama. U pitanju je bila emisija „Korijeni“ na Radiju Republike Srpske, koja se emituje od 2006. godine. Kako se navodi na zvaničnoj web-stranici RTRS-a, suština ove emisije je da obrađuje i istražuje sve bitne teme iz života nacionalnih manjina, tačnije od stupanja na snagu Zakona o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina u BiH, njihovog svakodnevnog života, učešća u politici, obrazovanju i na kraju medijskoj promociji. Urednica ove emisije je novinarka Radmila Karanović. Neko vrijeme u emisiji su svoju rubriku imali predstavnici Ukrajinaca koji su je pripremali i tokom tih 15 minuta, koliko je trajala, bila je na ukrajinskom i srpskom jeziku. Također, postojala je i rubrika „Romani dži“ ili „Romska duša“ koja je isključivo bila bazirana na historiji, tradiciji i jeziku romskog naroda u BiH. U 2019. godini Televizija Republike Srpske pokrenula je novu emisiju koja se isključivo bavi nacionalnim manjinama u BiH pod nazivom „Mala Evropa“³⁴.

³² Turčilo, Lejla i Buljubašić, Belma. Mediji i shrinking space u Bosni i Hercegovini: utišani alternativni Glasovi, Sarajevo, 2017, str.55, https://ba.boell.org/sites/default/files/schriking_spaces_-_studija_-_bh_-_26-10-2017_-_web_1.pdf, preuzeto 24.04.2023.

³³ <https://zamisli.ba/dvije-nove-emisije-o-nacionalnim-manjinama-u-bih-na-javnim-servisima-nakon-izbora/>, preuzeto 25.04.2023.

³⁴ <https://lat.rtrs.tv/av/video.php?id=0&prgid=666&pgr=0>, preuzeto 25.04.2023.

Početak 2019. godine Televizija Bosne i Hercegovine (BHT) dobila je također specijaliziranu emisiju o nacionalnim manjinama pod nazivom „Identiteti“, a BH Radio 1 dobio je krajem 2018. godine emisiju o manjinama „Među nama o nama“. Radio Federacije BiH ima svoju emisiju o nacionalnim manjinama, pod nazivom „Mi i vi, oni – da li se razumijemo?“³⁵. Skoro sve navedene emisije su, više ili manje, novijeg datuma, i danas se emituju na javnim servisima BiH.

Dr. Edin Hodžić, u svojoj publikaciji „Nacionalne manjine i mediji u Bosni i Hercegovini u svjetlu dobrih rješenja iz regiona: Pravni okvir, prakse i perspektive“ zaključio je, kroz razgovor s novinarima koji se bave produkcijom emisija o nacionalnim manjinama, da se emisije i programi o nacionalnim manjinama suočavaju sa poteškoćama, a što je povezano sa nedostatkom resursa i manjim budžetom za te emisije.

„Prema navodima sagovornika, iza tih emisija u pravilu stoji jedna osoba, koja je i urednik i novinar i producent. Pored toga, te osobe u pravilu rade i druge poslove unutar konkretnih redakcija, pa se često postavlja pitanje izbora između angažmana na sadržajima za opću populaciju i onim za nacionalne manjine. U takvoj konstelaciji, kako ističu sagovornici, primat uvijek ima informativni i politički program. Nedostatak sredstava onemogućava izlazak na teren i izvještavanje sa lica mjesta, te se zbog toga često razgovori sa relevantnim sagovornicima obavljaju telefonom.“³⁶

Navedene emisije koje se emituju u sklopu javnog RTV sistema predstavljaju minimalan napor u sklopu javnog servisa kako bi se pokušao zadovoljiti zakonski okvir po pitanju izvještavanja o nacionalnim manjinama. Iz navedenih publikacija i izvještaja vidljivo je zapravo da su postojali te da i dalje postoje napori samo pojedinaca koji su spremni da unutar javnog RTV sistema realiziraju program koji je namijenjen nacionalnim manjinama. Ali ovi napori na kraju propadnu upravo zbog problema finansiranja sa kojim se suočava javni RTV sistem. Ovakav problem, koji je ključan za adekvatno funkcionisanje javnog servisa, jedan je od razloga zbog čega dolazi do gubitka kontinuiteta kada je u pitanju realiziranje programa o nacionalnim manjinama na javnom RTV servisu.

³⁵ <https://federalna.ba/category/radio/nacionalne-manjine?page=1>, preuzeto 25.04.2023.

³⁶ <https://rm.coe.int/izvjestaj-mediji-i-nacionalne-manjine-u-bih/168094787c>, preuzeto 25.04.2023.

Podsjećanja radi, ukupne obaveze Radio-televizije Bosne i Hercegovine (BHRT) sredinom 2022. godine, iznosile su oko 59 miliona maraka³⁷. Zbog specifičnog sistema naplate taksi, kao što je npr. da je na području Federacije BiH gotovo sva taksa, uključujući i onu koja pripada BHRT-u, naplaćena uz račune za električnu energiju JP Elektroprivreda BiH, dok JP Elektroprivreda HZHB, ne nudi mogućnost naplate RTV takse preko računa za struju, dolazi do različitih malverzacija, jer bi se sve pare od naplate taksi za javni servis trebale uplaćivati na jedan račun. Zakonom o RTRS, te zakonima koji tretiraju prisilnu naplatu odnosno ovrhu, moguća je i prisilna naplata pa građani na području RS-a većinom plaćaju RTV taksu. BHRT je 2022. godine također kazao da im RTRS duguje oko 63 miliona maraka od prikupljene RTV takse na području Republike Srpske koju, kako tvrde na BHRT-u, ne uplaćuje od 2017.

Ovakva nefunkcionalnost javnog RTV sistema predstavlja suštinski odraz političke situacije u Bosni i Hercegovini. O ovoj problematici već dugi niz godina ukazuju različite nevladine i međunarodne organizacije koje djeluju u našoj državi, ali i stručnjaci/ke u oblasti medija.

U svojoj analizi o javnom RTV sistemu „Sistem javnog emitiranja u BiH – Ima li rješenja?“ prof. dr. Lejla Turčilo također ističe kako rađene analize medijskog sadržaja i monitorinzi medija pokazuju rad u interesu političkih elita, a ne u interesu javnosti pogotovo kad su u pitanju entitetski emiteri.

„To je, moglo bi se reći, gotovo logičan slijed razvoja događaja proizašao iz koncepta razvijanja sistema javnog emitiranja, koji je od samog osnutka nastao kao nesretan kompromis sa partikularnim etnonacionalnim politikama, uslijed čega je kreiran sistem koji to nije, jer su tri dijela tog sistema (BHRT, RTRS i RTVFBiH), a bez uspostave Korporacije Javnih RTV servisa (koja je trebala biti „zajednička upravljачka struktura između javnih RTV servisa sa istim pravima i obavezama prema sva tri javna RTV servisa (BHRT, RTRS i RTVFBiH) kao integrativne komponente, zapravo postali organizacije *per se* koje u potpunosti reflektiraju entitetsko-teritorijalnu, etno-nacionalnu i političko-kompetitivnu prirodu države Bosne i Hercegovine.“³⁸

Uzimajući u obzir činjenicu da djelimično diskriminatorni Ustav BiH onemogućava pripadnicima nacionalnih manjina u BiH da se kandidiraju i biraju članove Predsjedništva BiH, te delegate u

³⁷ <https://www.slobodnaevropa.org/a/bhrt-blokada-racuna-rtrs-ftv-taksa/31788884.html>, preuzeto 26.04.2023.

³⁸ <https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2017/11/javni-servis-analiza-lejla-turcilo.pdf>, preuzeto 26.04.2023.

Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH, nije ni čudo, imajući u vidu utjecaj političkih elita na Javni servis u BiH, da se ne ulaže puno sredstava niti se izdvaja dovoljno vremena kako bi se realizirao program za nacionalne manjine.

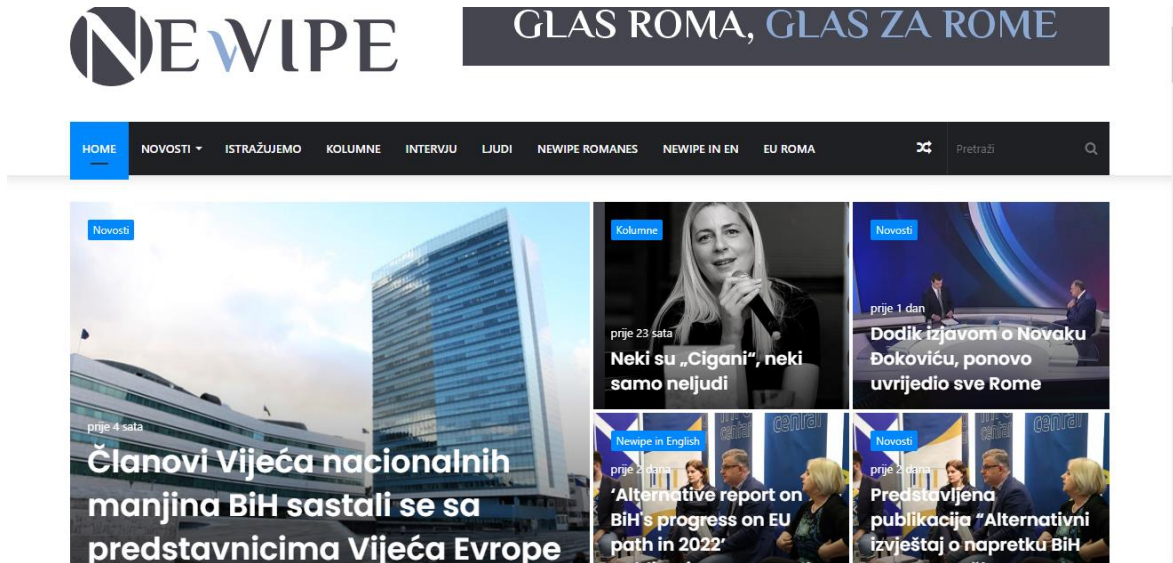
„Pored toga, nedovoljna zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina kako u samim medijima, tako i u strukturama odlučivanja o medijskim politikama, takođe ima negativan utjecaj na kvalitet, ali i obim medijskih sadržaja koji su posvedeni nacionalnim manjinama.“³⁹

2.5. Specijalizirani mediji za nacionalne manjine

Kada su u pitanju specijalizirani mediji za nacionalne manjine, odnosno mediji koji se isključivo bave pitanjima koja se tiču jedne ili više nacionalnih manjina, takvi mediji su vrlo rijetki u našoj državi. Iako je tokom godina pokretana nekolicina medija u čijem su fokusu bili pripadnici nacionalnih manjina te njihova kultura, identitet i jezik, rijetki su se održali do danas. Najprisutnija su dva romska portala: Udar i Newipe. Oba portala su primarno na B/H/S jeziku, ali imaju i dio gdje se nalaze članci na romskom jeziku. Pored ova dva specijalizirana medija za nacionalne manjine, istakla bih i još jedan medij – portal diskriminacija.ba. Ovaj portal se bavi temama koje su vezane za prava manjinskih i ranjivih grupa u društvu, problem diskriminacije, socijalne isključenosti, nejednakosti, kao i sistemskog kršenja ljudskih prava.

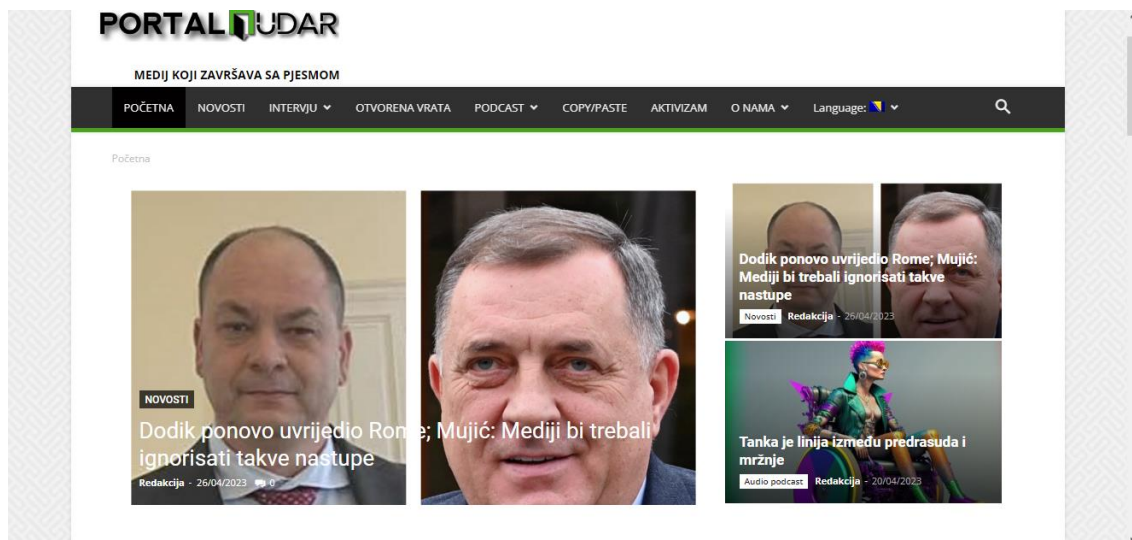
³⁹ <https://rm.coe.int/izvijestaj-mediji-i-nacionalne-manjine-u-bih/168094787c>, preuzeto 26.04.2023.

Slika 1. Portal Newipe/Screenshot

Izvor: <https://www.newipe.net> (Pristupljeno: 27.04.2023. godine)

Slika 2. Portal Udar/Screenshot

Izvor: <https://www.portal-udar.net> (Pristupljeno: 27.04.2023. godine)

Slika 3. Portal Diskriminacija.ba/Screenshot

Izvor: <https://diskriminacija.ba> (Pristupljeno: 10.07.2023.)

2.6. Izazovi medija u izvještavanju o nacionalnim manjinama

Izazovi medija, kako javnih RTV sistema tako i privatnih medija u našoj državi su, po svemu sudeći, postali slični. Iako bi javni RTV sistem u našoj državi trebao biti u nekoj vrsti prednosti u odnosu na privatne i komercijalne medije kada je u pitanju tržište marketinga, s obzirom da bi se javni RTV sistem trebao finansirati kroz naplatu takse, zbog specifičnosti situacije, tako je i naš javni emiter podložan utjecaju tržišta marketinga, odnos prihoda od marketinga. Dr. Edin Hodžić to u svojoj publikaciji problematizira, govoreći kako diktat tržišta stavlja u drugi plan potrebe manjih grupa, što uključuje i nacionalne manjine.

„Javni emiteri bi trebalo da budu u boljoj poziciji da obave tu važnu ulogu u predstavljanju različitih identiteta i osiguravanju interkulturnog dijaloga u medijskoj sferi, ali ni oni nisu imuni na rastuće pritiske tržišta. Smanjenje raspoloživih budžetskih sredstava, te rastući pritisci da komercijaliziraju svoj rad, dovode i do negativnih promjena u tom domenu, pa čak i dovode u pitanje javnu funkciju javnih emitera.“⁴⁰

Kao još jedan od razloga koji bi se mogao izdvojiti kao izazov u medijskom izvještavanju, a koji sam spominjala u prethodnom poglavlju jeste sam problem finansija sa kojim se naš javni emiter suočava.

⁴⁰ <https://rm.coe.int/izvijestaj-mediji-i-nacionalne-manjine-u-bih/168094787c>, preuzeto 26.04.2023.

Jedan od češćih izazova sa kojima se novinari/ke suočavaju u redakcijama jeste kratki rokovi za kreiranje medijskih priloga. Nekad su novinari/ke prinuđeni da u što skorijem vremenskom roku pripreme medijski sadržaj, što najčešće onemogućava novinarima da obave kvalitetan posao. Dr. Hodžić je također problematizirao ovaj aspekt.

„U takvoj situaciji novinari često idu linijom manjeg otpora i konsultuju zvanične izvore, što u situaciji kada su manjine marginalizovane u odnosu na centre moći i odlučivanja, u pravilu znači ignoriranje glasa predstavnika nacionalnih manjina.“⁴¹

Ovakvi i slični izazovi sa kojima se suočavaju mediji, tačnije javni servis, ali i novinari utječu na kontinuitet izvještavanja o pitanjima, ne samo nacionalnih, nego i svih manjina u društvu, što ukazuju i ranija pisanja novinara i novinarki.⁴²

U prilog činjenici da postoji nedostatak medijskog izvještavanja o nacionalnim manjinama, govori i analiza Regulatorne agencije za komunikacije BiH iz 2019. godine. Naime, oni su analizirajući sadržaj u određenom vremenskom periodu tokom 2018. godine došli do podatka da je program koji se bavi ili je namijenjen manjinama emitovan na samo 17 televizijskih stanica i 25 radijskih stanica.

„Na televiziji je emitovano 3057 minuta, odnosno 50 sati i 57 minuta takvog programa, a što iznosi svega 0,19% od ukupnog trajanja emitovanog programa. Na radiju je emitovano 1867 minuta, odnosno 31 sat i 7 minuta, a što iznosi 0,06% od ukupnog trajanja emitovanog programa. Dakle, sadržaji ovakve vrste izuzetno su malo prisutni u televizijskim, a pogotovo radijskim programima.“⁴³

„Televizijske stanice koje su emitovale najviše ovakvog programa u analiziranom periodu su javna TV stanica TV Vogošća sa 678 minuta emitovanog programa o manjinama (1,68 % od ukupnog emitovanog programa), privatna TV stanica Al Jazeera sa 513 minuta (1,73 %), privatna TV stanica Neon TV sa 328 minuta (0,81%), te privatna TV stanica TV Slobomir sa 300 minuta (0,74%) ovakvog programa. Kada je radio u pitanju, programi namijenjeni/koji se bave nacionalnim i drugim manjinama najviše su bili zastupljeni na javnom servisu Radiju Federacije

⁴¹ <https://rm.coe.int/izvjestaj-mediji-i-nacionalne-manjine-u-bih/168094787c>, preuzeto 26.04.2023.

⁴² <https://www.media.ba/bs/mediametar/izvjestavanje-o-manjinama-bez-kontinuiteta-i-novinarske-samoinicijativnosti>, preuzeto 26.04.2023.

⁴³ <https://www.rak.ba/bs-Latn-BA/brdcst-media-literacy>, preuzeto 26.04.2023.

BiH sa 418 minuta (1,03%), te javnoj radiostanici Radio Drvaru i javnoj radiostanici Radiju Tuzlanskog kantona sa po 240 minuta (0,59%), te javnom radiju, Radiju 7 sa 112 minuta (0,6%).“⁴⁴

2.7. Udruženja nacionalnih manjina u BiH i mediji

U mnogim dostupnim istraživanjima i izvještajima većina autora i autorica dovodi u pitanje i sam odnos udruženja nacionalnih manjina sa medijima.

„Udruženja trebaju uspostaviti efektivniju komunikaciju sa medijima. Iskustva pokazuju da su mediji (posebno TV, novine i WEB portali) spremni da objave članke i vijesti o radu nacionalnih manjina, ali nacionalne manjine nemaju kvalitetnu ponudu vijesti jer aktivnosti realizuju povremeno, a pojedina udruženja izuzetno rijetko. Pored toga što se aktivnosti rijetko realizuju, udruženja ne koriste mogućnosti pozivanja medija jer nemaju kapacitete i dovoljno iskustva u radu s medijima. Jedan broj udruženja izuzetno često i kvalitetno koristi medije za promociju svog djelovanja (Romi, Slovenci, Nijemci, Slovaci, Česi, Jevreji, Italijani).“⁴⁵

Potreba o intenziviranju kontakata predstavnika udruženja nacionalnih manjina u BiH s medijima ponavljana je više puta u različitim okolnostima.

Tako je Vijeće nacionalnih manjina BiH početkom 2023. godine naglasilo, između ostalog, da je „posebno istaknut značaj postojanja i djelovanja udruženja nacionalnih manjina, koja, kao nosioci očuvanja jezika i tradicije pripadnika manjina na prostoru naše države, trebaju dobiti više prostora i materijalne pomoći u organiziranju škola i kurseva manjinskih jezika, te aktivnije saradivati sa medijskim kućama prilikom proizvodnje programskih sadržaja od strane nacionalnih manjina i za nacionalne manjine.“⁴⁶

Na diskusijama održanim na temu medija i nacionalnih manjina učesnici su najčešće dolazili do zaključaka kako je zapravo „odgovornost za stanje u BiH i na vlastima i na medijima i na predstavnicima nacionalnih manjina i svi treba da se potrudu da se dođe do rješenja kojima će javni

⁴⁴ <https://www.rak.ba/bs-Latn-BA/brdcst-media-literacy>, preuzeto 26.04.2023.

⁴⁵ <https://www.parlament.ba/Publication/Category/10?pageId=241>, preuzeto 28.04.2023.

⁴⁶ <https://startbih.ba/clanak/clanovi-vijeca-nacionalnih-manjina-bih-na-skupu-jezik-nacionalnih-manjina-i-mediji-u-prnjavoru/203917>, preuzeto 28.04.2023.

emiteri ispoštovati zakonske propise, a manjine zadovoljiti potrebu da postanu vidljive i u potpunosti integrisane.“⁴⁷

2.8. Predrasude i stereotipi u medijskom izvještavanju o nacionalnim manjinama

Pored važnosti da u sklopu svog programa pruže dovoljno medijskog prostora o nacionalnim manjinama mediji, kako javni emiteri tako i privatni te komercijalni, trebaju paziti da sadržaj koji plasiraju javnosti bude kvalitetan i edukativan, koji će izostaviti bilo kakve stereotipizacije ili koji će stvoriti predrasude o nekoj grupi i/ili manjini, jer mediji svojim izvještavanjem utječu na kreiranje i formiranje stavova javnog mnijenja o pojedincima i grupama.

Kodeksom Vijeća za štampu i online medije u Bosni i Hercegovini, tačnije članom 5.⁴⁸ naglašeno je da novinari moraju izbjeći prejudicirane i uvredljive aluzije na nečiju etničku grupu, nacionalnost, rasu, religiju, spol, seksualnu orijentaciju, fizičku onesposobljenost ili mentalno stanje.

Regulatorna agencija za komunikacije je u svom Izvještaju o slučajevima kršenja propisa iz oblasti emitovanja za 2021. godinu navela kako je izrekla izvršne mjere, tačnije pismeno upozorenje, privatnoj televiziji NOVA BH radi utvrđenog kršenja odredbi koja se odnosi na učešće maloljetnika u sadržajima, u predmetnom slučaju priloga o romskoj djevojčici.

„NOVA BH je u okviru programa Nova IN emitirala priču o 'malim turističkim vodičima', koju je voditelj najavio na sljedeći način: 'Kada posjetite Višegrad i nađete se na mostu Mehmed-paše Sokolovića, dočekat će vas vesela družina od desetero braće i sestara koji će vam ispričati sve o nastanku ovog mosta. Ova djeca romske populacije postali su pravi mali turistički vodiči koji zbog svog simpatičnog načina predstavljanja grada zarađuju za život.' Novinar u off-u: 'Ana ima 14 godina. Svoj džeparac zarađuje tako što turistima koji dolaze u Višegrad tumači table sa mosta Mehmed-paše Sokolovića. Ana, njene sestre i braća znaju sve o nastanku i izgradnji ovog mosta, što turiste fascinira te im često i daju novac'.

⁴⁷ <https://zamisli.ba/dvije-nove-emisije-o-nacionalnim-manjinama-u-bih-na-javnim-servisima-nakon-izbora/>, preuzeto 26.04.2023.

⁴⁸ https://www.vzs.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=218, preuzeto 26.04.2023.

U nastavku priloga prikazuje se djevojčica Ana koja stoji na mostu Mehmed-paše Sokolovića i priča o njegovoj historiji nakon čega je prikazana scene sa nekoliko okupljenih prolaznika koji slušaju priču i upućuju čestitke.

Agencija je zaključila da činjenica da se u najavi, kao i u samom prilogu, u pozitivnom tonu ističe da maloljetne osobe, koje se pojavljuju u prilogu, zarađuju za život kao 'mali turistički vodiči' dovodi u pitanje njihovo dostojanstvo. U svom odgovoru na navode Agencije, stanica je istakla da je cilj priloga bio '...ispričati lijepu priču, promovirati znanje i pripadnost zajednici, pokazati kako Romi, koji jesu često diskriminirani i na margini društva u ovoj lokalnoj zajednici to nisu, te su promovirajući historiju svog grada svojim sugrađanima postali ponos, te da je predmetnim prilogom novinar upravo htio da iskaže čast, vrijednost, zaslugu, poštenje, čestitost, pošteno mišljenje i djelovanje maloljetnim osobama koji, unatoč svim nedaćama, predrasudama, stigmati i općoj društvenoj situaciji, doprinose turističkoj ponudi, kao i ugledu svog grada, te u konačnici zarađuju skroman džeparac'. Agencija je konstatala kako se ne osporava cilj kojim se stanica vodila prilikom realizacije samog priloga. Međutim, u želji dostizanja ovog cilja, stanica je propustila da posveti dužnu pažnju jednako važnoj i osjetljivoj temi koja se predmetnim sadržajem nameće, a to je pravo djece da budu zaštićena od svakog oblika ugrožavanja njihovog dostojanstva. U konkretnom slučaju ono je dovedeno u pitanje samim isticanjem činjenice da maloljetne osobe zarađuju za život ili 'džeparac' u afirmativnom tonu, uz izostanak bilo kakvog kritičkog osvrta na društvene okolnosti zbog kojih su maloljetne osobe uopće u situaciji da zarađuju za život. Emitiranjem izjave jednog od učesnika priloga: 'Pa dobro ona je tu, to je ipak pošten način zarade da dijete sebi obezbijedi, stanje je kakvo je takvo, bez posla su mnogi roditelji, a djeca moraju jesti, oblačiti se itd', samo se površno ukazuje na ovaj problem. Od društveno odgovornog medija se očekuje da ovakvim i sličnim temama pristupa i kroz kritičko promišljanje.⁴⁹

Svakako da vrsta medijskog izvještavanja uveliko zavisi kako od etičkih standarda i principa samog medija u kojem novinar radi i uredničke politike tako i od samog novinara, od kojeg zavisi kako i na koji način će pristupiti kreiranju medijskog sadržaja. Nažalost, danas smo svjedoci kako je etički pristup pri medijskom izvještavanju u značajnom padu. Pored medijskog sadržaja upitne kvalitete, odnosno sadržaja koji nema nikakvu suštinu i poentu ili, s druge strane, sadržaja koji obiluju uvredljivim konotacijama, predrasuda ili stereotipima, sve učestalija pojava jesu tzv. click-

⁴⁹ <https://docs.rak.ba/documents/022b00ea-0ad0-437e-ad50-888a287bd753.pdf>, preuzeto, 27.04.2023.

bait naslovi (udice naslovi) na web portalima. Problematično za takve naslove, kojima je samo cilj povećanje gledanosti i/ili čitanosti, jeste što često dovodi u zabludu publiku, a što je u direktnoj vezi sa manjkom medijske pismenosti. Medijska pismenost ni danas ne postoji u sklopu formalnog obrazovanja, nego samo na nivou aktivnosti različitih nevladinih organizacija.

„Naprotiv, svi rezultati istraživanja ukazuju da su se profesionalni standardi u medijima dodatno urušili a da na kreiranje agende najmanje utjecaja imaju profesionalci. Stoga, samo medijski pismena publika može prepoznati različite oblike medijske manipulacije i aktivno učestvovati u brojnim raspravama od društvenog značaja.“⁵⁰

2.9. Mediji i nacionalne manjine u zemljama regiona

Kada je u pitanju medijsko izvještavanje u zemljama regiona, mnoge analize i istraživanja stručnjaka i stručnjakinja u domenu medija u susjednim zemljama pokazuju da je situacija manje ili više slična onoj kakvu mi imamo u Bosni i Hercegovini.

U Republici Hrvatskoj prema zakonima i Ustavu te države garantuje se ravnopravnost pripadnika 22 nacionalne manjine koje tu žive.

U publikaciji „Mediji i nacionalne manjine“ Centra za suočavanje s prošlošću – Documenta, u kojem se preispitivao odnos medija u Hrvatskoj i nacionalnih manjina, Siniša Tatalović, redovni profesor na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, istaknuo je da „već i površna istraživanja medija, posebno tiskovina u Hrvatskoj, pokazuju kako se o nacionalnim manjinama piše gotovo isključivo u političkim rubrikama. Dakle, prvenstveno u kontekstu unutarnjih političkih događanja, iz čega proizlazi da je pisanje o nacionalnim manjinama dominantna politička tema. U kulturnim rubrikama tekstovi o nacionalnim manjinama se objavljuju vrlo rijetko, dok se u gospodarskoj politici nacionalne manjine gotovo ne spominju. Etnički sukobi i neriješena manjinska pitanja nameću se kao glavne teme većine članaka, radio emisija i TV priloga. Najdominantnije teme bave se bližom prošlošću i utvrđivanjem istine o zločinima, stradanjima i progonima. Zbog toga su medijski sadržaji o nacionalnim manjinama često opterećeni ratnim zločinima i aktivnostima za uspostavljanje normalnog života na ratom

⁵⁰ https://ccu.bkc.ba/wp-content/uploads/2020/06/Belma-Buljubasic_Lejla-Turcilo.pdf, preuzeto, 27.04.2023.

zahvaćenim područjima, a kulturni i gospodarski aspekti ostaju zapostavljeni, kao i neka socijalna pitanja važna za nacionalne manjine.“⁵¹

Također, i Savjet za nacionalne manjine RH je upozorio kako je primjetna podzastupljenost nacionalnih manjina na programu Hrvatske Radio-Televiziji.

„Mediji pripadnike nacionalnih manjina predstavljaju kao paralelni svijet, a ne kao integriranu zajednicu u društvo i to traje godinama. Unatoč deklarativnoj spremnosti da se to prevlada, nema naznaka medijske politike koja bi bila u funkciji prevladavanja tih problema. Osim toga, HRT ne prati mnoge stvari vezane uz nacionalne manjine. Vidi se i deficit u konceptu emisije Prizma u kojoj trećina vremena otpada na intervjue, jer nema kapaciteta za obilazak terena. Ovo ne znači prigovaranje na ljude koji rade tu emisiju.“⁵²

I Republika Srbija, kao Hrvatska i Bosna i Hercegovina je multietnička država, koja broji 21 nacionalnu manjinu.

Prema istraživanju koje je proveo autor Nedim Sejdinović „Mediji na jezicima nacionalnih manjina – istraživanje i analiza“, po podacima do kojih je došao, 15 od 21 manjine u Srbiji ima medij na svom jeziku. Kada je u pitanju javni servis u Republici Srbiji, situacija je nešto drugačija.

„Kada govorimo o javnim medijskim servisima i informisanju na jezicima nacionalnih manjina, već smo spomenuli da je problem koji manjinski programi i redakcije dele sa većinskim – evidentan politički uticaj na rad javnih medijskih servisa, koji je između ostalog posledica neefikasnosti rada REM-a, ali i načina finansiranja javnih medijskih servisa. Podvlačimo da postoji ogromna razlika u praksi informisanja na jezicima nacionalnih manjina između dva javna servisa, Radio-televizije Srbije (RTS) i Radio-televizije Vojvodine (RTV). Dok RTV emituje program na čak šesnaest jezika¹⁵, RTS – osim na simboličnom nivou i daleko od potreba građana – ne produkuje manjinski program, što ugrožava „nevojvođanske“ manjine kao što su Albanci, Bošnjaci, Vlasi i Romi. Osim spomenutih, generalnih i veoma ozbiljnih problema sa nezavisnošću javnih medijskih servisa, evidentiran je i uticaj nacionalnih saveta na uređivačku i kadrovsku politiku manjinskih redakcija koje uglavnom funkcionišu kao zasebni entiteti unutar RTV-a.

⁵¹ <https://documenta.hr/novosti/mediji-i-nacionalne-manjine-aem-documenta/>, preuzeto, 28.04.2023.

⁵² <https://www.portalnovosti.com/mediji-nacionalne-manjine-predstavljaju-kao-paralelni-svijet>, preuzeto 28.04.2023.

Dodajmo ovome i problem u komunikaciji između manjinskih i većinske redakcije, kao i manjinskih redakcija međusobno – ona je na vrlo niskom nivou. Naravno, veliki problem koje manjinske redakcije na javnim medijskim servisima imaju jeste nedostatak kadrova.“⁵³

2.10. Smjernice za medijsko izvještavanje o nacionalnim manjinama

S obzirom na činjenicu da su mediji danas glavni kreatori javnog mnijenja neophodno je da se novinari, urednici ali i samo mediji vrte na put etičkih standarda i principa kada je u pitanju medijsko izvještavanje. Stoga je važno da se kontinuirano radi na edukaciji novinara i urednika kako bi se stalno podcrtavao neizostavan utjecaj koji mediji imaju u formiranju stavova javnog mnijenja. Nažalost, sve veća komercijalizacija medija ubija nade da će etički principi i standardi nadjačati tržište ali ne treba odustajati. Mediji moraju biti svjesni da su oni ključ u formiranju i održavanju međuljudskih odnosa između pripadnika različitih nacionalnosti.

Mediji trebaju biti glavni zagovarači poštivanja, unaprijeđenja i promocije ljudskih prava stoga njihova uloga u društvu nije nimalo bezazlena. Trebaju se truditi da nikad, zarad profita, ne krše tuđa prava. Kao što navodi i Kodeks časti BH Novinara⁵⁴, novinari su dužni braniti ljudska prava, dostojanstvo i slobodu, uvažavati pluralizam ideja i mišljenja, pridonositi jačanju pravne države i kao demokratski dio javnosti sudjelovati u kontroli nad djelovanjem vlasti i politike. Prema ovom Kodeksu novinari su također dužni da se pridržavaju Ustava i pozitivnih zakona Bosne i Hercegovine, Statuta i akata Međunarodne federacije novinara (IFJ) kao i akata Vijeća Europe o slobodi izražavanja i informiranja i ljudskim pravima. Novinari se pridržavaju i Kodeksa za štampu i pravila i propisa Regulatorne agencije za komunikacije (RAK) u BiH, te Statuta i drugih akata Udruženja/udruga BH novinari.

Novinari, a ponajviše urednici koji imaju odlučujuću ulogu u medijima, moraju biti svjesni da njihov nemaran odnos prema etičkim principima i standardima može jedino doprinijeti širenju mržnje, diskriminaciji pojedinaca i/ili grupa i porastu nasilja prema određenoj grupi ili pojedincu.

⁵³ <https://www.osce.org/files/f/documents/5/a/473682.pdf>, preuzeto 28.04.2023.

⁵⁴ <https://bhnovinari.ba/bs/kodeks-asti-bh-novinara/>, preuzeto 26.04.2023.

III EMPIRIJSKI DIO ISTRAŽIVANJA

3.1. O analiziranim medijima

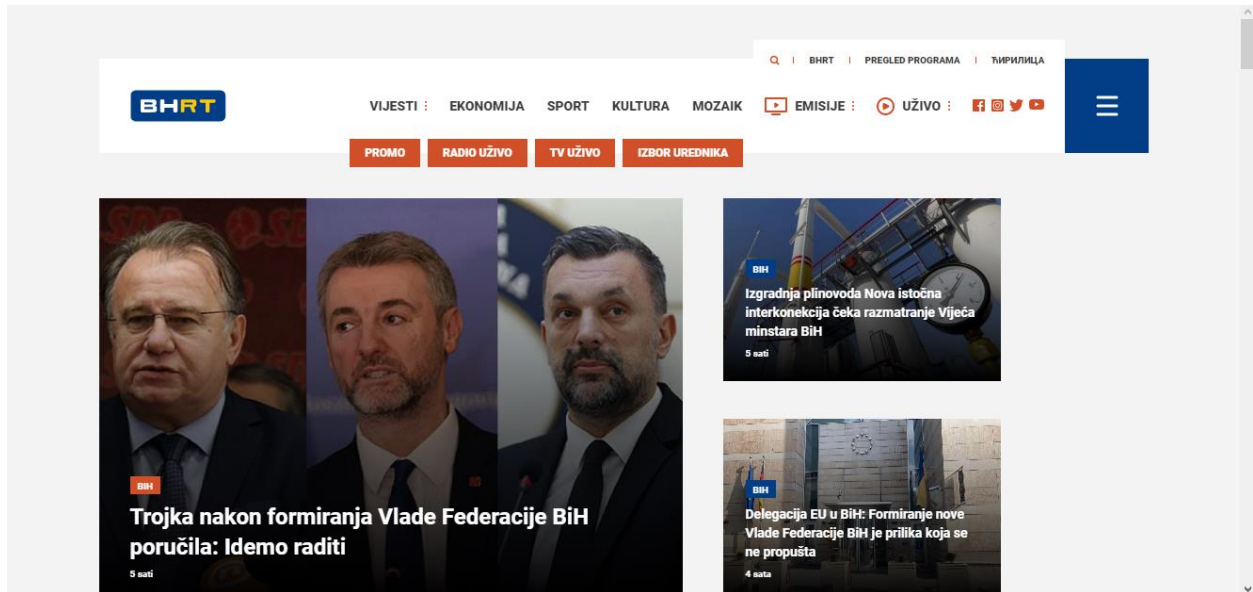
Kao što je naglašeno u metodološkom okviru na početku ovog rada, za analizu su uzeta tri različita medija, a to su: Radiotelevizija Bosne i Hercegovine (BHRT) kao Javni servis BiH, online portal Klix.ba, kao jedan od najčitanijih web-portala u našoj državi te Nezavisne novine. Vremenski period u kojem sam analizirala medijski sadržaj je period od jedne godine, tačnije od januara 2019. do januara 2020. godine.

3.1.1. Radiotelevizija Bosne i Hercegovine (BHRT)

Radiotelevizija Bosne i Hercegovine je nezavisni javni emiter na nivou države Bosne i Hercegovine, koji proizvodi i emitira domaći i međunarodni radijski i televizijski program, kao i multimediju za javnost u demokratskoj, multinacionalnoj, multikulturalnoj i pluralističkoj državi Bosni i Hercegovini. BHRT je javni servis Bosne i Hercegovine i aktivni član EBU-a (Evropske radiodifuzne unije) iz Bosne i Hercegovine. BHRT emitira svoje programe u okviru televizijskog kanala (BHT1) i javnog radio servisa (BH radio 1). BHRT kao javni servis BiH, emitira svoje programe 24h dnevno i zemaljskim signalom pokriva više od 90% teritorije Bosne i Hercegovine. Uz dva entitetska javna emitera, koji djeluju na vlastitim kanalima i frekvencijama (Radiotelevizija Federacije Bosne i Hercegovine i Radiotelevizija Republike Srpske), BHRT čini Javni RTV sistem u Bosni i Hercegovini.⁵⁵

⁵⁵ <https://bhrt.ba/bhrt>, preuzeto 29.04.2023

Slika 4. Naslovna stranica web-portala BHRT-a

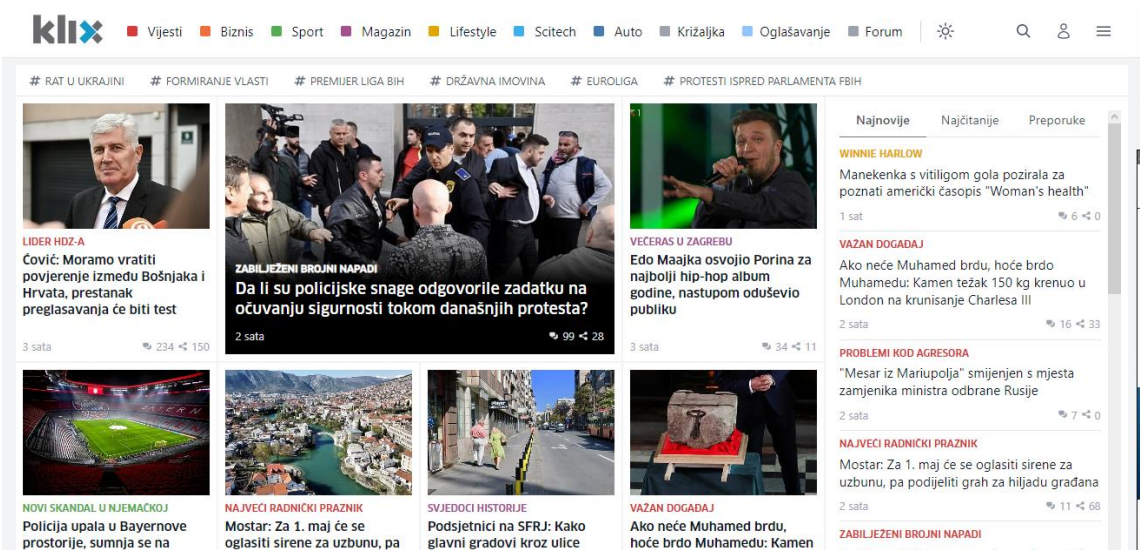
Izvor: <https://bhrt.ba> (pristupljeno: 29.04.2023.)

3.1.2. Online portal Klix.ba

Internet portal Klix.ba je najposjećeniji web portal u Bosni i Hercegovini koji je ujedno i lider u internet oglašavanju. Portal je nastao u oktobru 2000. godine kao Sarajevo-x.com, da bi u aprilu 2012. godine promijenio ime u Klix.ba s ciljem, kako regionalnog, tako i sadržajnog, razvijanja. Klix.ba je i najposjećenija web stranica uopće s mjesečnom posjetom više od 550 hiljada stvarnih korisnika iz cijele Bosne i Hercegovine. Prema DotMetricsu Klix.ba bilježi i oko 15 miliona posjeta te 68 miliona pageviewsa (učitavanja) iz BiH, samo na web verzijama, bez aplikacija. Najviše posjetitelja pripada najatraktivnijoj oglašavačkoj skupini 25 - 34 godine (34%), 35 - 44 godine (26%). Spolna struktura je poprilično izjednačena, 53% čitatelja čine muškarci, a 47% žene.⁵⁶

⁵⁶ <https://www.klix.ba/o-nama>, preuzeto 29.04.2023.

Slika 5. Naslovna stranica online portala Klix.ba

Izvor: <https://www.klix.ba> (pristupljeno: 29.04.2023.)

3.1.3. Nezavisne novine

Dnevne novine pokrenute 1996. u Banja Luci. Današnje Nezavisne novine su proizašle iz Dnevnik nezavisnih novina, koje su bile prve privatne novine na području Republike Srpske. Godine 2000. novine mijenjaju ime u Nezavisne novine i proširuju ciljnu publiku na cijeli teritorij Bosne i Hercegovine. Prvi urednik bio je Željko Kopanja, na kojeg je 1999. izvršen pokušaj atentata zbog pisanja o ratnim zločinima koje su počinili Srbi na području Doboja.⁵⁷

⁵⁷ <http://www.infobiro.ba/content/79>, preuzeto 29.04.2023.

Slika 6. Naslovna stranica najnovijeg izdanja Nezavisnih novina (u trenutku pisanja rada)

Izvor: <https://pdf.nezavisne.com> (pristupljeno: 29.04.2023.)

3.2. Analizirani medijski sadržaj

U ovom radu koristila sam metodu analize sadržaja. Ova metoda je korištena kako bi uvidjela koliko su analizirani mediji objavili medijskog sadržaja koji se tiče nacionalnih manjina u BiH i kakav je kvalitet tog medijskog sadržaja.

Kao što sam prethodno navela, period koji sam analizirala je period od godinu dana, tačnije od **januara 2019. do januara 2020. godine.**

Medijski sadržaj koji sam analizirala: Kada je u pitanju Javni servis BiH, odnosno Radiotelevizija BiH (BHRT) izabrala sam da se osvrnem na postojanje posebnih emisija koja se tiču nacionalnih manjina, a koje su u vezi sa zakonskom obavezom Javnog servisa da takav sadržaj pruži pripadnicima nacionalnih manjina te kako su emisije koncipirane. Kada je u pitanju online portal Klix.ba, tu sam pretražila arhivu izvještavanja 2019. godine sa ključnim pojmovima poput “nacionalne manjine”, “nacionalnih manjina” ili “nacionalnim manjinama”, te sam se osvrnula na samu suštinu tih tekstova. I naposljetku, zahvaljujući jedinstvenoj bazi Infobiro⁵⁸, koja postoji u sklopu Mediacentra Sarajevo, uspjela sam da analiziram arhivirani sadržaj iz štampe Nezavisnih novina za 2019. godinu.

3.2.1. Emisije “Identiteti” i “Među nama o nama”

Emisija „Identiteti“ posvećena nacionalnim manjinama počela se prikazivati početkom 2019. godine na BHT-u vikendom. Ona spada u dio dokumentarnog programa ove televizije. Premijera prve emisije održana je 20. januara i prikazano je sedam emisija od čega i sedam repriza istih emisija. Urednica i voditeljica ove emisije je Dženita Zirdum. Prva emisija je započela sa romskom nacionalnom manjinom, kao jednom od trenutno najbrojnijih nacionalnih manjina u našoj državi. Prema riječima direktora BHT1 Marija Vrankića, sa kojim sam imala priliku razgovarati u svrhu izrade ovog rada, planirani broj emitiranja tokom 2019. godine nije ostvaren zbog, kako je naveo, korona virusa. Posljednja emisija tokom 2019. godine odnosila se na Povorku ponosa koja je održana te godine i gosti emisije su bili predstavnica iz Organizacionog odbora Povorke ponosa i jedan od organizatora kontra-skupa. U svim prethodnim emitiranjima, u emisijama koje su bile prosječnog trajanja od 25 minuta, teme su se ticale različitih nacionalnih manjina u BiH. U svakoj od tih emisija cilj je bio da se na što bliži način pokuša gledaocima i gledateljcima prikazati historijsko i kulturno naslijeđe nacionalnih manjina u BiH.

Kroz emisiju “Identiteti” pokušano je da se u određenoj minutaži pruži što više prostora različitim sagovornicima, koji su u najčešćim slučajevima bili predstavnici i pripadnici udruženja nacionalnih manjina, da govore o položaju njihove zajednice, o aktivnostima svojih udruženja i zastupljenosti u javnom životu. Također, u ovoj emisiji predstavljene su uspješne priče pojedinaca

⁵⁸ <http://www.infobiro.ba/publikacije/79/kalendar>, preuzeto 29.04.2023.

iz različitih nacionalnih manjina koji su odlučili ostati u Bosni i Hercegovini i koji uspješno vode vlastite biznise.

U samoj emisiji „Identiteti“ nije zastupljeno da se govori na jezicima pripadnika nacionalnih manjina što bi, gledajući Zakon o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina u BiH, Javni servis poput BHT-a trebao ispoštovati. Svakako da je postojanje jedne ovakve emisije koja govori o statusu, kulturi, historiji i naslijeđu nacionalnih manjina značajno samo po sebi, ali BHT bi trebao biti u mogućnosti da emisiju o nacionalnim manjinama upotpunosti kreira i po zakonskim okvirima i po potrebama tih zajednica.

Prema podacima o gledanosti emisije „Identiteti“ iz 2019. godine koji su mi ustupljeni, a koje ću postaviti u [Priloge](#), okvirni broj gledalaca je varirao od epizode do epizode. Najveći broj gledalaca je imala epizoda emisije emitirana 26.11.2019. godine, sa 79.071 gledalaca. Druga po gledanosti je bila repriza prve epizode emisije emitirana 21.01.2019. godine sa 49.555 gledalaca. Epizoda emitirana 16.06.2019. godine imala je najmanji broj gledalaca – njih 1.047.

Pored emisije na televiziji, na BH Radiju 1 postoji emisija i “Među nama o nama”. Urednica i voditeljica te emisije je Mirela Huković-Hodžić. Ova emisija nije posvećena samo nacionalnim, nego i svim manjinama u bh. društvu.

„Priče o svakodnevicu, uspjesima i problemima manjinskih, ranjivih i marginaliziranih grupa u Bosni i Hercegovini. Raznolikost, jednakopravnost, tolerancija, identitet, stigmatizacija, inkluzija, stereotipi, predrasude. O borbi protiv socijalne isključenosti i diskriminacije nacionalnih manjina, osoba sa invaliditetom, žena i LGBTI populacije.“⁵⁹

Počela je 2018. godine da se emitira, a emituje se svakih 14 dana. Koncept emisije je poprilično sličan emisiji „Identiteti“ sa BHT-a, a to jeste upoznavanje slušalaca sa kulturom i historijom pripadnika nacionalnih manjina, održavanju njihovog identiteta, postignućima te o stereotipima i predrasudama sa kojima se njihova zajednica susreće. I ova emisija, kao i emisija „Identiteti“ na BHT-u, sličnog je vremenskog trajanja, u prosjeku od oko 30-ak minuta.

⁵⁹ <https://bhrt.ba/medju-nama-o-nama-emisija-bh-radija-1-posvecena-manjinskim-grupama-u-drustvu/>, preuzeto 30.04.2023.

3.2.2. Medijski sadržaj na online portalu Klix.ba

Kada je u pitanju medijski sadržaj na online portalu Klix.ba, jednom od trenutno najčitanijih portala u našoj državi, u periodu od januara 2019. godine do januara 2020. godine, moglo se pronaći oko 50ak vijesti pomoću tražilice sa ključnim riječima poput „nacionalne manjine“, „nacionalnih manjina“ i „nacionalnim manjinama“. Izvještavanje o nacionalnim manjinama, na ovom portalu, većinom se veže za neke važne datume i događaje koje obilježavaju nacionalne manjine u našoj državi ili su to uglavnom neki paneli, okrugli stolovi ili diskusije koje se tematski vežu za pripadnike nacionalnih manjina i koji su nastali u organizaciji udruženja nacionalnih manjina.

Tako npr., u 2019. godini, kada su u pitanju Jevreji, najviše vijesti se može pronaći vezano za Dan sjećanja na žrtve Holokaust, obilježavanja Hanuke najvećeg jevrejskog praznika, zatim vijest o sefardskoj noći „Sarajevo evropski Jerusalem“, koja je bila agencijska vijest, a ne autorska ovog portala. Kada je u pitanju jevrejska kultura, ona se spominjala u kontekstu sarajevske Hagade koja se nalazi u Zemaljskom muzeju. Ovo su vijesti koje se tematikom vežu isključivo za Jevreje kao nacionalnu manjinu. Može se pronaći još par vijesti gdje se spominje npr. Isak Samokovlija u kontekstu da dolazi iz porodice sefardskih Jevreja⁶⁰, ili vijesti iz svijeta.

⁶⁰ <https://www.klix.ba/magazin/kultura/sjecanje-na-isaka-samokovliju-jednog-od-najvecih-pripovjedaca-kojeg-je-bih-imala/190115100>, pristupljeno 30.04.2023.

Slika 7. Vijest o sefardskoj noći „Sarajevo evropski Jerusalem“ na portalu Klix.ba

The screenshot shows the Klix.ba website interface. At the top, there is a navigation bar with categories: Vjesti, Biznis, Sport, Magazin, Lifestyle, Scitech, Auto, Krizaljka, Oglašavanje, and Forum. The main headline reads "TRADICIJA JEVREJA Brojni posjetitelji uživali u sefardskim romansama u Sarajevu". Below the headline, there is a social media sharing section with 19 comments and 143 shares. The main image shows two people sitting on a stage during a performance. To the right, there is an advertisement for Oreo Churros. Below the ad, there is a section titled "Magazin" with a sub-headline "PORUKA UVAZAVANJA" and a short article snippet about Robert Dacešin.

Izvor: <https://www.klix.ba/magazin/kultura/brojni-posjetitelji-uzivali-u-sefardskim-romansama-u-sarajevu/190708152> (pristupljeno: 30.04.2023.)

Slika 8. Vijest o obilježavanju Dana sjećanja na žrtve Holokausta na portalu Klix.ba

The screenshot shows the Klix.ba website interface. At the top, there is a navigation bar with categories: Vjesti, Biznis, Sport, Magazin, Lifestyle, Scitech, Auto, Krizaljka, Oglašavanje, and Forum. The main headline reads "KRUG 99 Svijetu je trebalo 60 godina da uspostavi Dan sjećanja na žrtve holokausta". Below the headline, there is a social media sharing section with 92 comments and 93 shares. The main image shows a man in a suit speaking at a podium with microphones. To the right, there is an advertisement for Bigcommerce. Below the ad, there is a section titled "Vijesti" with a sub-headline "IZJASNI SE KRIVIM" and a short article snippet about a businessman facing charges in America.

Izvor: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/svijetu-je-trebalo-60-godina-da-uspostavi-dan-sjecanja-na-zrtve-holokausta/190127032> (pristupljeno: 30.04.2023.)

U istom ovom periodu, kada su u pitanju Romi, na portalu Klix.ba, može se pronaći veći broj vijesti o romskoj nacionalnoj manjini nego što je to slučaj s Jevrejima. Vijesti koje su objavljivali varirale su od slučajeva rješavanja njihovog socijalnog pitanja, zatim pitanja romskog jezika u školama, do obilježavanja Međunarodnog dana Roma i Đurđevdana, najvećeg romskog praznika.

Slika 9. Vijest o obilježavanju Svjetskog dana Roma na portalu Klix.ba

The screenshot shows the Klix.ba website interface. At the top, there is a navigation bar with categories: Vjesti, Biznis, Sport, Magazin, Lifestyle, Scitech, Auto, Križaljka, Oglašavanje, and Forum. Below the navigation bar, the article title is "U svijetu se obilježava Svjetski dan Roma: Težak položaj kroz historiju". The article is dated 08.04.2019. and has 45 comments and 24 shares. The main image shows a group of people, including children, standing in front of a red car and a small wooden structure in a rural setting. To the right of the article, there is an advertisement for Bigcommerce, which says "Open your own online store and grow your sales" and "Try it FREE". Below the advertisement, there is a section for "Vijesti" (News) with a sub-heading "NAKON POSJETE MADARSKOJ" and a snippet of text about Pope Francis's mission in Ukraine.

Izvor: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/u-svijetu-se-obiljezava-svjetski-dan-roma-tezak-polozaj-kroz-historiju/190408008> (pristupljeno: 30.04.2023.)

Jevreji i Romi kao dvije najbrojnije nacionalne manjine najviše su i bile zasebno tematski zastupljene tokom 2019. godine na portalu Klix.ba. Prema ovim izdvojenim vijestima vidimo da su one najviše iz domena kulture. Ove dvije nacionalne manjine posebno su se spominjale i u kontekstu presude Sejdić-Finci, o kojoj sam ranije u ovom radu pisala. O drugim nacionalnim manjinama, nije bilo zasebnih članaka u periodu uzetom za istraživanje.

Slika 10. Vijest o presudi Sejdić-Finci na portalu Klix.ba

Izvor: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/deset-godina-diskriminacije-gradjana-bih-slucaj-sejdic-finci-postao-je-samo-statistika/191220051> (pristupljeno: 30.04.2023.)

Klix.ba je u analiziranom periodu također izvještavao o aktivnostima Vijeća nacionalnih manjina BiH, odnosno predstavljanju publikacija i sa sjednice Vijeća.

Slika 11. Vijest o sjednici Vijeća nacionalnih manjina BiH na portalu Klix.ba

Izvor: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/vijece-nacionalnih-manjina-fbih-proslo-je-25-godina-a-jos-nismo-u-parlamentima/190528096> (pristupljeno: 30.04.2023.)

Prema dostupnom sadržaju sa portala Klix.ba, u analiziranom periodu, vidljivo je da su tekstovi o nacionalnim manjinama u BiH većinski bile vijesti o kulturnim, društvenim i političkim dešavanjima koja su bila organizovana. U analiziranju sadržaja nisam uspjela pronaći nijedan tekst koji je bio kritičkog karaktera, odnosno da je imao za cilj da malo dublje analizira društveno-političke odnose i situaciju u kojima se danas nalaze pripadnici nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini. Ako malo bolje pogledamo datume objava pojedinih vijesti o nacionalnim manjinama, vidjet ćemo da se vijesti o pripadnicima pojedinih nacionalnih manjina većinski vežu za datume koji su značajni za pojedine nacionalne manjine.

3.2.3. Medijski sadržaj u Nezavisnim novinama

U analiziranju medijskog sadržaja Nezavisnih novina, uz pomoć arhive Infobiroa, analizirala sam ukupno 1724 teksta iz ovog medija, za period od januara 2019. do januara 2020. godine, u pronalasku sadržaja koji se tiče nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini.

U analiziranom sadržaju u Nezavisnim novinama prisutan je sadržaj koji se tiče nacionalnih manjina. Oni su se većinski spominjali u kontekstu presude Sejdić-Finci, po pitanju demokratije BiH i predstavljanja publikacija, promocija i sl. U dostupnom analiziranom sadržaju nisam uspjela pronaći zasebne tematske tekstove koji su se bavili analizom društveno-političkog konteksta nacionalnih manjina i njihovog života u BiH.

Jedan od tekstova o nacionalnim manjinama iz Nezavisnih novina:

„Ljubav pokazuju i u ajvaru“

„Todorka Gajdova-Jovanović, predsjednica Udruženja Makedonaca "Vardar" iz Brčkog, koja je prije skoro četiri decenije iz rodne Strumice došla u BiH, s ponosom ističe da njenom ajvaru nema premca jer osnovna namirnica nije ubrana sa bh. polja, nego je stigla iz suncem okupane Sjeverne Makedonije.

„Kvalitet paprike je najvažniji. Sigurno zbog više sunca, takvo je podneblje. Peče se paprika, pa guli, zatim se melje. Tu ima tri dana posla da se napravi ajvar kako treba“, priča Gajdova-Jovanovićeva, te s ponosom ističe da se u njenoj kući govori makedonski jezik i njeguje

makedonski način pripreme hrane. Romi, najbrojnija bh. manjina, najviše vole jela od nekoliko vrsta mesa, kaže Snježana Mirković, predsjednica Udruženja ‚Romani ćej - Romska djevojka‘ iz Prnjavora. Neka su autohtona njihova, a neka su ‚posudili‘.

‚Na primjer, punjene paprike ili sarma. U Bijeljini kažu da je to romsko jelo, dok ovamo u Prnjavoru kažu to je bosansko jelo. Dobila sam jedan predivan recept za hljeb koji je kao ruža, ali nisam ga uspjela napraviti, ipak je morala kolegunica iz Viteza doći da ga napravi, a jako je ukusan i sočan‘, priznala je Mirkovićeva.

Iako malobrojna, zajednica Jevreja u Doboju koja vijek i po opstaje u ovom gradu uskoro će proslaviti Hanuku, za koju se priprema svečana trpeza nešto drugačija od one za druge judaističke praznike.

‚Recimo, za praznik Pesah, koji je inače praznik beskvasnih hljebova, pravi se pašas, to je kao burek, ali u stvari se pravi od beskvasnog tijesta, to su kao ploče od posebnog brašna koje se pune mljevenim mesom. Jevreji imaju stroge principe kada je u pitanju ishrana, to je košer. Jedno od osnovnih pravila je da se ne jedu mesni i mliječni proizvodi zajedno‘, kaže Danijel Atijas, sekretar Jevrejskog kulturnog centra ‚Bejt šalom‘.

Osim recepata, u domovima pripadnika nacionalnih manjina čuvaju se i narodne igre, običaji, jezik, kultura.

‚Ako sam došla, ja prihvatam i prava i obaveze društva u kojem živim, ali opet ću se truditi da sačuvam svoju tradiciju, svoj jezik‘, poručuje Aleksandra Bošković, predsjednica dobojskog Udruženja Crnogoraca ‚Njegoš‘.

3.2. Intervjui sa urednicima analiziranih medija

U svrhu boljeg razumijevanja položaja medija u izvještavanju o nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini odlučila sam se da prvo uradim intervjuje sa urednicima i urednicama medija koje sam analizirala. Umjesto urednice i voditeljice emisije ‚Identiteti‘, sa kojom sam prvobitno namjeravala uraditi intervju, intervju je urađen sa direktorom BHT1 Marijem Vrankićem. Odgovore mi također do kraja izrade ovog rada nije dostavio ni trenutni glavni i odgovorni urednik

portala Klix.ba Semir Hambo. Intervju sam uspjela uraditi sa urednicom Nezavisnih novina Sandrom Gojković-Arbutina.

3.2.1. Intervju sa urednicom Nezavisnih novina Sandrom Gojković-Arbutina

Sandra Gojković-Arbutina je glavna i odgovorna urednica Nezavisnih novina od 2014. godine. Ona je obavljala dužnost i zamjenice glavnog i odgovornog urednika, a godinama prije toga bila je urednica unutrašnje politike Nezavisnih novina.

U razgovoru sa urednicom Nezavisnih novina, na pitanje da li smatra da Nezavisne novine dovoljno i redovno izvještavaju o temama koje se tiču nacionalnih manjina u BiH, Gojković-Arbutina je istakla kako su Nezavisne novine, koje su osnovane prije 27 godina, poznate po tome što se trude da pišu o temama koje nisu popularne, odnosno ne donose klikove, a tu spadaju i pitanja nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini.

„Naravno, najpoznatije i jedno od najvažnijih pitanja nacionalnih manjina je i pitanje implementacije presude 'Sejdić-Finci' kojim bi bilo ispunjeno jedno od osnovnih ljudskih prava – da bude biran i izabran na jednu od vodećih funkcija. Poznati su vam razlozi zašto i dalje ova presuda nije implementirana, odnosno zašto nacionalne manjine ne mogu biti kandidovane za najvažnije funkcije u Bosni i Hercegovini kao što su Predsjedništvo BiH i Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH. Sama činjenica da je presuda donesena prije 13 godina dovoljno govori o političkoj volji da se ovo pitanje riješi, a mediji, pa i Nezavisne novine o tome pišu skoro pa svakodnevno, a pitanje je dakle ključno“, istakla je ona.

U našem razgovoru posebno se osvrnula na odnos medija i udruženja nacionalnih manjina navodeći da može razumjeti da predstavnici nacionalnih manjina smatraju da nisu interesantni medijima jer kako zaključuju to ne donosi klikove, ali da jednu vrlo važnu stvar moraju da nauče o medijima danas, a to jeste da moraju znati komunicirati i povezati se s medijima i učiniti svoje aktivnosti vidljivima.

„Oko 90 odsto medija u BiH danas ima problema s manjkom kadra, resursa, suočeni su sa svakodnevnim odlaskom ljudi koji traže mirnije poslove i kadrovski je nemoguće kvalitetno pokriti sva pitanja i područja bez proaktivne uloge druge strane. Hoću reći, ne znam da li bi ijedan medij odbio, prenebregnuo ili zanemario bilo koje goruće pitanje nacionalnih manjina ako bi dobio

podstrek, impuls, pomoć s njihove strane u smislu podataka, ideja, razgovora i tako dalje“, naglasila je Gojković-Arbutina.

Dodala je da je njena osnovna poruka da se mora djelovati proaktivno prema medijima i ne čekati da mediji sami prepoznaju, jer kako je navela svi imaju problem sa kadrovima i vremenom, kao i svakodnevnim nametanjima političkih tema i kriza koje ne manjkaju u Bosni i Hercegovini.

„Iako su mahom vještački kreirane, te krize dosta iscrpljuju medije i nažalost ne ostavljaju dosta prostora i za pitanja nacionalnih manjina, kao i za brojna druga. Međutim, sigurna sam da klik nije presudan za, uslovno rečeno, manju volju medija da govore o nacionalnim manjinama, nego upravo gore navedeno. To mora da bude saradnja, sa obostranim angažmanom koji će sigurno dati rezultate“, pojasnila je ona.

Govoreći o mogućnosti da medij poput Nezavisnih novina, zbog veličine svoje publike, može doprinijeti većoj vidljivosti nacionalnih manjina u BiH navela je kako u današnje digitalno doba, doba društvenih mreža, povezanosti na toliko načina, skoro je pa nedopustivo da bilo ko bude nevidljiv ili da se smatra zanemarenim.

„Digitalno polje je otvoreno i široko za sve, uz osobu koja dobro razumije medije i način na koji oni danas mogu da isprate bilo koji događaj ili priču, "nevidljivost" je skoro pa nemoguća, osim ako tako sami ne odlučite“, poručila je Gojković-Arbutina.

Za kraj intervjuja, kada je u pitanju kvalitet samog izvještavanja Nezavisnih novina o nacionalnim manjinama, na pitanje da li se ovaj medij ikad susreo sa optužbama za stereotipno izvještavanje ili da je njihov sadržaj obilovao predrasudama, Gojković-Arbutina je zaključila da se nisu ni u proteklim godinama susretali s tim, a da se ne sjeća da su ikada.

3.2.2. Intervju sa direktorom BHT1 Mariom Vrankićem

Mario Vrankić je direktor BHT1 od 2014. godine. On je prije dolaska na funkciju direktora obavljao funkciju rukovodioca Informativno-tehničkog centra (ITC) BHT-a u Mostaru.

Govoreći o programu i sadržaju na ovoj televiziji naveo je kako je emisija „Identiteti“ jedina emisija na BHT1 koja se bavi nacionalnim manjinama.

„Vjerovatno u nekim emisijama BHT1 UŽivo, dnevnici i neki prilozi da su bili posvećeni Romima, Italijanima, itd., ali to kao prilog. Jedina emisija koja je posvećena nacionalnim manjinama je još uvijek samo „Identiteti“.

Vrankić je također naglasio da se izvještavanje o nacionalnim manjinama vrši maksimalno moguće u skladu s kapacitetima i prema RAK-u.

„Potrebno je da imamo oko sat vremena sedmično emisije o nacionalnim manjinama na Javnom servisu BHT. Mi smo to napravili tako da imamo premijerno pola sata i repriziramo taj isti tako da dobijemo tih sat vremena i ispoštujemo RAK-ovu mjeru u skladu s našim mogućnostima. Pratimo sve što je moguće. Vrlo je mala BiH i jako brzo napraviš krug nacionalnih manjina, tako da ideš opet ispočetka da praviš“, istakao je Vrankić.

Kada su u pitanju eventualne žalbe na BHT-ovo izvještavanje o nacionalnim manjinama, Vrankić je kazao kako dosad nisu imali žalbi na njihovo izvještavanje.

Kao glavni problem sa kojim se susreće BHRT, a koja direktno utječe i na produkciju jeste problem finansiranja odnosno nedostatak novca, naveo je Vrankić.

„To je ogroman problem, mislim da BHRT u cjelokupnosti, a pogotovo BHT1 pokušava maksimalno ispoštovati sve norme koje su postavljene pred jedan javni servis. Ja odgovorno tvrdim da od tri javna servisa koji postoje u BiH, to su dva entitetska i jedan državni, imamo u najvećem postotku sve ono što Zakon propisuje. S druge strane, to nije naprosto jednostavno realizirati jer sve to skupa košta, to nisu komercijalni sadržaji. Druga dva javna servisa, pogotovo FTV, guraju u svoj program puno komercijalnog sadržaja koji donose veću gledanost i veći prihod od marketinga. Mi se na izvjestan način svjesno odričemo i tog prihoda od marketinga da bi ispoštovali sve ove norme koje su sam nam propisane kao javnom servisu. Međutim, to nije baš najlakša zadaća na svijetu jer to podrazumijeva i posebno ekipirane redakcije, odnosno programe, ljude koji su specijalizirani za neke oblasti, makar se nekome činilo da BHRT kao javni servis ima previše uposlenih“, zaključio je Vrankić.

Na pitanje od odnosu BHT1 sa udruženjima nacionalnih manjina Vrankić je naglasio kako se oni uvijek odazivaju pozivima udruženja, ali da bi tijela nacionalnih manjina trebala biti više centralizirana, da su organizirana bolje i da mi imaju bolju suradnju s njima.

„Kad kolegica radi emisiju ona mora direktno njih zvati i dogovarati snimanje, da bi oni došli na snimanje. Jer je to sve na dobrovoljnoj osnovi, da dođu u studiju i da snime emisiju. Ti nemaš čim da privučesh bilo koga. Tako da se to radi sve na lijep način, na dogovor da se dobije gost iz nacionalnih manjina“, istakao je.

Na kraju razgovora zaključio je da bi se, u slučaju da BHT1 ima više novca, emisija „Identiteti“, kao i druge emisije, mogla praviti na ljepši način, a ne samo pukim pozivanjem gosta u studio i razgovor, nego da se fino ode na teren i da se pokaže da se stvarno nešto ima.

3.3. Intervju sa novinarom i urednikom Daliborom Tanićem

Romski portal Udar i Newipe jedni su od rijetkih specijaliziranih medija u BiH koji se bave tematikama koje se tiču romske nacionalne manjine u našoj državi, a postojanje specijaliziranih medija je od velike važnosti koji u javni prostor donose informacije koje nisu zastupljene od strane mainstream medija. U tom kontekstu smatrala sam da je jako bitno da u svojoj master tezi uključim stavove i mišljenja novinara i urednika koji se bavi pitanjem nacionalnih manjina, u ovom konkretnom slučaju romske, te koji je upoznat sa problematikom kojom se i ja bavim u svom radu.

Dalibor Tanić se novinarstvom se bavi preko deset godina. Prvo novinarsko iskustvo po dolasku u Sarajevo stiče na Radiju 202, nakon čega je pisao za online magazin Žurnal, a zatim i Start BiH. Dobitnik je nagrade EU za istraživačko novinarstvo u BiH za 2015. godinu. Bio je dugogodišnji urednik romskog portala Udar, a 2022. godine postao je urednik novoosnovanog romskog portala Newipe.

Kada je u pitanju vidljivost i učestalost promocije prava romske nacionalne manjine u medijima, Tanić je na početku razgovora kazao kako smatra da bi odvojio ova dva pojma.

„Ako govorimo o vidljivosti, ona je do sada koliko-toliko postignuta. U javnom diskursu postoji određena količina sadržaja koja je bila preduslov da javnost bude upoznata sa romskom zajednicom i svim aktivnostima koje su vezane za nju. Ono što nedostaje je upravo učestalost, jer kontinuitet u izveštavanju o nekoj temi nam daje okvir za njeno potpuno integrisanje u javnosti. Zbog nepostojanja kontinuiteta, već nekog sporadičnog promovisanja kroz medijske sadržaje, gubi se vidljivost, tako da je na snazi neka vrsta sporadičnog, često prigodničarskog izveštavanja o pravima romske zajednice. Najveći hendikep je što i dalje Javni servis ne prepoznaje potrebu

uvođenja programa na romskom jeziku. Za mene će to zapravo biti najveći indikator spremnosti da se ozbiljno i kontinuirano radi na promociji prava Roma u BiH“, naveo je Tanić.

Govoreći o objektivnom izvještavanju medija o romskoj nacionalnoj manjini on je kazao da je za objektivno izvještavanje potrebno da se uopće treba izvještavati jer kako je već istakao nedostaje kontinuitet izvještavanja u medijima u BiH.

„Ono što često mogu videti je stereotip u tv izveštavanju gde novinari i novinarke, kakav god prilog proizvodili, koriste stereotipne inserte romskih mahala, dece koja prose na ulici, blata... Ne možete očekivati od jednog prosečnog konzumenta tv sadržaja da će upamtiti i najmanji deo sadržaja onoga što sagovornici govore, kada se između njegove, ili njene izjave emituju ovakvi inserti. I sada sledi pitanje: šta će taj prosečni konzument zapravo poneti kao zaključak iz tog priloga koji traje 90-ak sekundi? Rekao bih isključivo one stereotipne inserte kojim će samo potvrditi svoje već duboko ukorenjene stereotipe o romskoj zajednici“, pojašnjava on.

Govoreći o marginalizaciji Roma nedostatkom medijskog sadržaja u medijima Tanić je stava da mediji imaju ogromnu ulogu u kreiranju stavova javnosti pa čak i naših uvjerenja te da ovdje nije riječ ni o manjku stavova nego potpunoj isključenosti tema o romskoj zajednici što je mnogo veća opasnost.

„Nažalost, u ovom momentu su mediji jedini prostor gde možemo ponešto saznati o Romima u BiH (i uopšte o Romima). Obrazovni sistem gotovo da nema sadržaja, sem ako se možda kroz neke statistike, ili nabranjanja ne spominju Romi, ili ako se govori o praznicima. Ako sadržaja o Romima nema u obrazovnom sistemu, ako ga nema u medijima, prepušteni smo, kako sam napomenuo već, davno zapamćenim i duboko ukorenjenim stereotipima i predrasudama. Kada jednu čitavu zajednicu promatramo kroz prizmu stereotipa i kada imamo predrasude, ne postoji ništa drugo što iz toga može proizaći, nego marginalizacija“, naglasio je Tanić.

Govoreći o prigodničarskom načinu izvještavanja, tačnije izvještavanju o nacionalnim manjinama, u ovom slučaju Romima, kada su neki značajni datumi ili praznici u pitanju Tanić je pojasnio kako je to postao trend u mainstream medijima.

„I mainstream mediji uglavnom izveštavaju u aprilu i maju, a u poslednje vreme i u avgustu (Dan sjećanja na romske žrtve holokausta). Ovo se nekako uspostavilo kao praksa koja se ponavlja svake godine. Ja bih dodao čak prigodničarsko-stereotipno, jer Đurđevdan, mediji uglavnom koriste da

prikažu Rome kao bezbrižne, koji se vesele, igraju, slave i slično... Možda je i bilo slučaja da je neki medij ,dublje zaronio‘, pa istražio poreklo Đurđevdana, povezao ga sa običajima drugih naroda u ovim krajevima, pa iz toga doneo zaključak o tome koliko Romi dugo žive na ovim prostorima, kako su povezani sa ostalim narodima, kako se gradio njihov identitet...“ pojasnio je.

Na kraju razgovora, govoreći o potrebi podizanja svijesti medija o izvještavanju o nacionalnim manjinama te kako bi se to moglo učiniti pojasnio je da je svijest itekako potrebna, a da bi se to desilo, svi medijski radnici moraju osvestiti jednu stvar: ne postoji ništa posebno u izvještavanju o Romima.

„Ne treba nikakvog posebnog znanja, niti novinar/ka treba biti posebno senzibiliran/a da bi radila na tome. Jednostavno, mi smo već kao novinari i novinarke senzibilirani/e da radimo na svim mogućim temama. Nisam neko ko zagovara “posebne” vrste, a još gore, edukacije na ovu temu. Zašto bi jedan novinar iznova učio kako da uradi prilog o životu Roma. Ako se bude držao principa, ako se bude držao normi i ako ga bude ,držala‘ unutarnja želja da svojim prilogom, tekstom nešto uradi, biće na dobrom putu“, zaključio je Tanić.

3.4. Intervjui sa predstavnicima udruženja nacionalnih manjina u BiH

Kako bi pitanje odnosa medija i nacionalnih manjina bilo bolje razumljivo odlučila sam se da u svrhu izrade ove master teze kontaktiram i udruženja nacionalnih manjina u našoj državi i njihove predstavnike kako bi od njih mogla čuti njihove stavove vezano za izvještavanje o nacionalnim manjinama u BiH.

Intervjue sam uspjela napraviti sa: Udruženje POLSA, Udruženje građana italijanskog porijekla Sarajevo, Udruženje Slovaka Semberije "Juraj Janošik" Bijeljina, Udruženje Poljaka i prijatelja „Boleslawiec“, „Češka beseda“ Udruženje Čeha grada Banja Luka, Austrijsko-njemačka zajednica, Udruženje Kali Sara i La Benevolencija.

3.4.1. Udruženje POLSA Sarajevo

U ime Udruženje POLSA (Udruženje građana poljskog porijekla) razgovarala sam s Dejanom Piotrovskim. Ovo Udruženje je formalno osnovano 2000. godine dok je sa djelovanjem počelo i ranije. Danas broji oko 90 članova/ica.

U razgovoru je istakao kako nije vidljiva niti česta promocija prava u ovdašnjim medijima, kada je u pitanju poljska nacionalna manjina. Na pitanje da li smatra da je izvještavanje o poljskoj nacionalnoj manjini bilo objektivno naveo je kako su mediji par puta izvještavali o njihovoj zajednici i da je uglavnom bilo korektno.

Govoreći o njihovom odnosu s medijima odnosno da li su oni kao udruženje slali saopćenja medijima naveo je kako nisu slali saopćenja i da su oni malo Udruženje.

„Kada smo organizovali izložbu pozvao sam medije i tada su došli i zaista lijepo prenijeli događaj. Najveći je problem što smo svi kao udruženja sa slabim finansijama i onda nismo u prilici da često radimo neke promocije ili događaje, pa onda ni mediji nemaju povod da pišu o nama. U medijima su i ostala udruženja slabo zastupljena. Eventualno kada su neki događaji tada korektno prenesu informaciju“, zaključio je za kraj razgovora Piotrovski.

3.4.2. Udruženje građana italijanskog porijekla Sarajevo

U intervju sa Brunom Palestrom, ispred Udruženja građana italijanskog porijekla Sarajevo razgovarala sam pitanju odnosa medija i italijanske nacionalne manjine u BiH.

Kada je u pitanju Udruženje građana italijanskog porijekla Sarajevo ono broji 30-tak članova i članica. Udruženje je osnovano u ratnim godinama, tačnije 29. januara 1994. godine na Osnivačkoj skupštini na kojoj je jednoglasno usvojen Statut u kome stoji da je Udruženje vanstranačko i vanpolitičko u kojem se građani italijanskog porijekla slobodno udružuju radi ostvarivanja ličnih i zajedničkih interesa i izražavanja svojih građanskih i nacionalnih prava, kulturnih, humanitarnih i socijalnih, kao i drugih potreba u interesu i u skladu sa Zakonom.

Na pitanje o učestalosti izvještavanja o italijanskoj nacionalnoj manjini naveo je kako na TV programima u Federaciji BiH postoje emisije pojedinih TV kuća koje se bave emisijama o

nacionalnim manjinama te da nije primjetio da postoji neobjektivno izvještavanje o njihovom Udruženju.

Govoreći o njihovom odnosu sa medijima odnosno obavještavanju medija o njihovim aktivnostima kazao je kako su ranije izvještavali medije o njihovim značajnijim aktivnostima koje su novinari pratili u dnevnoj štampi.

Također, za kraj razgovora naveo je da ne smatra da dolazi do marginalizacije nacionalnih manjina manjkom medijskog sadržaja, „jer svaka medijska kuća radi prema svojim planiranim programima rada“.

3.4.3. Udruženje Slovaka Semberije "Juraj Janošik" Bijeljina

Ispred Udruženja Slovaka Semberije „Juraj Janošik“ Bijeljina uradila sam intervju sa Danijelom Štefakom.

Udruženje Slovaka Semberije "Juraj Janošik" Bijeljina je trenutno jedino udruženje koje aktivno radi i okuplja Slovake u BiH i trenutno broji 84 člana, a osnovano je 2006. godine.

U intervju Štefek je kazao kako dosad nisu radili istraživanja vezano za medijsko izvještavanje o Slovacima u BiH.

Na pitanje da li je promocija prava slovačke nacionalne manjine vidljiva i/ili česta u medijima u BiH te da li je to izvještavanje bilo objektivno naveo je kako promocija ove zajednice u ovdašnjim medijima nije česta i svodi se uglavnom na izvještavanje po pozivu Udruženja kada se realizuju značajniji projekti iz oblasti kulture.

„Možemo reći da je izvještavanje medija bilo uvijek objektivno i da su se uglavnom odazivali na poziv da proprate medijski značajne događaje za ovu vjersku zajednicu“, istakao je Štefek.

Govoreći o obavještavanju medija o njihovim aktivnostima naveo je kako medijima šalju obavještenja o realizovanim projektima i uglavnom je većina medijskih kuća, osim nekih izuzetaka, ta obavještenja i objavljivala.

Na pitanje ukoliko postoji manjak medijskog sadržaja da li to utječe na marginalizaciju ove zajednice, Štefek se također tog stava i da se zbog toga Udruženje Slovaka Semberije „Juraj

Janošik“ Bijeljina trudi da o svim značajnim događajima i projektima koje realizuje obavijesti javnost putem elektronskih i štampanih medija.

3.4.4. Udruženje Poljaka i prijatelja „Boleslawiec“ Prnjavor

Tomislav Durtka iz Udruženja Poljaka i prijatelja “Boleslawiec” iz Prnjavora također je pristao da da intervju u svrhu izrade ove teze. Ovo Udruženje ima preko 100 članova i taj broj se vremenom povećava, a aktivno je od 2009. godine.

Govoreći o promociji prava poljske nacionalne manjine Durtka je stava kako je promocija prava vidljiva u lokalnim medijima ali na državnim i nije baš česta.

“Mada posljednjih godina postoje tendencije da se situacija značajno popravi. Postoji radio emisija „KORIJENI“ i TV emisija „MALA EVROPA“ na RTRS, kao i emisija „IDENTITETI“ BHTV. Na moju ideju naše udruženje „Boleslawiec“ u saradnji sa Udruženjem Italijana iz Tuzle pokrenulo je međuentitetski projekat „SLUŠAJ MANJINSKE JEZIKE“, prvu radio emisiju na jezicima nacionalnih manjina. Projekat je finansiran od strane Vijeća Evrope.

Naveo je također kako je mišljenja da mediji objektivno izvještavaju o nacionalnim manjinama.

Na pitanje da li Udruženje šalje saopćenja medijima o njihovim aktivnostima naveo je “da to rade kad god je potrebno i da ih mediji redovno objavljuju.”

Odgovarajući na pitanje da li manjak medijskih sadržaja o ovoj zajednici u medijima može dovesti do njihove marginalizacije u društvu Durtka je pojasnio je da izvor marginalizacije prvenstveno utemeljen u lošoj konstrukciji Ustava te da slučaj „Sejdić-Finci“ i njegovo sistematsko nerješavanje odgovara na pitanje zbog čega je BiH društvo sa najgorim Ustavom na svijetu i najmanjim zabilježenim brojem nacionalnih manjina u regionu.

“A u realnosti je sasvim suprotno. Kako je to moguće? U zemlji za koju smatramo da je izrazito multikulturalna i gdje se potencira da je baš nacionalna raznolikost njen imperative. U BiH ogromna većina nacionalnih manjina se ne izjašnjava tako, upravo iz straha da ne izgubi neka od esencijalnih ljudskih prava. Pri tome, najmanji je problem izborni zakon koji mediji stavljaju u prvi plan. I 26 godina nakon Dejtona za veliki broj formulara za posao (javni poslovi i institucije) imate izbor samo tri kućice za ovjeru: Srbin, Bošnjak ili Hrvat. Generalno, manjine u ovoj zemlji

dijele sudbinu većinskih naroda, pa su tako i ekonomski razlozi dodatni podstrijek za odlazak iz zemlje”, pojašnjava on.

Također je istakao da bi povećanje medijskih sadržaja svakako uticalo na smanjenje ksenofobije, homofobije, govora mržnje i drugih socioloških poremećaja u društvu.

“Mada, iskreno, da bi imali sadržaj, potrebno je osnažiti udruženja manjina koja imaju krajnje limitirana ili nikakva sredstva za svoje aktivnosti. Ali osnažiti i finansijskom potporom, ne samo prihvatanjem i potpisivanjem svih mogućih rezolucija za ljudska prava. Izuzetak su neka društva, poput Prnjavora gdje udruženja nacionalnih manjina imaju redovan i solidan budžet za svoje projekte, pa se ima o čemu i redovno izvještavati. Dok recimo informacije od strane udruženja iz Sarajeva, a i drugih gradova koji ne dobijaju na nivou grada ili opštine niti osnovna sredstva za funkcionisanje, poput prostorija za rad i kancelarijskog potrošnog materijala. Realno, medijske kuće se iskreno obraduju kada imaju priliku obogatiti svoj program izvještavanjem sa kulturnih manifestacija koje organizuju nacionalne manjine. Šarolikost i zaista zanimljiv sadržaj za pokazati je svima dopadljiv. Ali nije primjetno da ne izvještavaju i o negativnim trendovima, kao recimo o ugroženosti Romske populacije, kao najmnogobrojnije i nacije sa najtežim položajem u BiH. Potpomognuti naročito projektima stranih Ambasada i agencija, romska udruženja su danas značajno osnažena i prisutna u medijskoj slici”, zaključio je Durtka.

3.4.5. “Češka Beseda” Udruženje Čeha grada Banja Luka

U ime “Češke Besede” Udruženja Čeha grada Banja Luka razgovarala sam s Željkom Vaškom.

“Česka beseda” Udruženja Čeha grada Banja Luka broji 140 članova. “Česka beseda” je kao Udruženje Čeha grada Banja Luka registrovano 2004. godine, što znači da aktivno djeluje 19 godina.

Govoreći o izvještavanju medija o češkoj nacionalnih manjini Vaško je naveo da se promocija češke kulture, običaja i tradicije radi putem lokalnih, entitetskih i državnih medija, uglavnom prigodom održavanja određenih kulturnih manifestacija, obilježavanja godišnjica i proslava čeških vjerskih i nacionalnih praznika te da mediji objektivno prenose informacije o događajima i dešavanjima iz rada njihovog udruženja.

“Međutim, moglo bi se reći da su ti izvještaji dijelom stereotipni, jer se bilježe uglavnom kulturna događanja, bez priloga koji bi ušli u suštinu života pripadnika naše i drugih nacionalnih manjina i problema sa kojima se oni susreću”, naglasio je Vaško.

Govoreći o promociji njihovih aktivnosti Vaško je naveo da “Češka beseda” šalje povremeno pisana saopštenja, a još češće pozivaju medije da dođu na smotre, izložbe, promocije knjiga i sl. događanja koja organizuju i da direktno zabilježe priloge o tome.

“Uglavnom se radi o javnom RTV servisu (Radio Televizija Republike Srpske) i o drugim TV kućama koje imaju sjedište ili dopisništva u Banjoj Luci (ATV, BN televizija, ELTA), kao i štampani mediji (Nezavisne novine i Glas Srpske). Postoji i mjesečna emisija posvećena nacionalnim manjinama na RTRS “Mala Evropa” u kojoj se rade tematski prilozi o svakoj manjini, među kojima je i češka”, pojasnio je.

Na pitanje da li manjak medijskoj sadržaja može dovesti do marginalizacije pripadnika nacionalnih manjina Vaško je zaključio kako “uzroci marginalizacije nacionalnih manjina polaze od ustavnog uređenja BiH (nesprovođenje presude Evropskog suda za ljudska prava o diskriminaciji prava nacionalnih manjina u BiH) i favorizovanja konstitutivnih naroda, i mediji ne mogu biti niti uzrok niti ‘lijek’ za marginalizaciju, ali mogu objektivno izvještavati o tome (što neki rade, a neki prešućuju).”

3.4.6. Austrijsko-njemačka zajednica

Austrijsko-njemačka zajednica (ANZ) ima 65 upisanih članova od kojih je 20 aktivno u radu Udruženja. Udruženje je formalno registrovano 2010. godine.

Prema mišljenju članova ANZ-a ukupna pažnja prema nacionalnim manjinama je nedovoljna, pa prema tome i prema njemačkoj nacionalnoj manjini, naveli su članovi ove Zajednice.

Kada je u pitanju način izvještavanja medija o ovoj zajednici navode kako je izvještavanje uglavnom objektivno, mada rijetko.

“U nekim zajednicama (Prnjavor) ono je organizovanije i češće i dio je pažnje prema široj zajednici i savezima nacionalnih manjina”, naveli su.

Kada je u pitanju njihova promocija aktivnosti odnosno upućivanje saopćenja prema medijima naveli su kako uglavnom sami pripremaju saopćenja ako Udruženje samo provodi neku aktivnost.

“Kad Udruženje provodi aktivnosti preko Vijeća ili Saveza nacionalnih manjina, tada imamo veću medijsku pažnju i vijesti pripremaju novinari tj. PR službe”, pojasnili su.

Kada je u pitanju količina sadržaja o nacionalnim manjinama u medijima u BiH naveli su kako svako izostajanje pažnje javnosti poručuje manju vidljivost, pa time i marginalizaciju.

“Vijeće Evrope i EU putem zajedničkog projekta (ZP) ‘Promocija različitosti i jednakosti u Bosni i Hercegovini’, finansirano od strane Vijeća Evrope (VE) i Evropske unije (EU) ‘Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku’ u koordinaciji sa Ministarstvom za ljudska prava BiH organizuje radionice i prezentacije o važnosti educiranosti u vještinama zagovaranja i medijskog predstavljanja. U čemu učestvuju i članovi Austrijsko-njemačke zajednice”, zaključili su.

3.4.7. Udruženje Kali Sara Sarajevo

Ispred romskog Udruženja Kali Sara razgovarala sam s predsjednikom ovog Udruženja Dervom Sejdićem.

Udruženje „Kali Sara - Romski informativni centar“ osnovano je 2009. godine, a rukovodstvo organizacije su aktivisti sa stažom preko 25 godina u nevladinom sektoru. Ovo Udruženje je nevladina organizacija koja ne funkcioniše na principu članstva. Kali Sara ima Skupštinu, Upravni Odbor i spoljne saradnike.

Govoreći o istraživanjima o medijskom izvještavanju o romskoj nacionalnoj manjini Sejdić je naveo da je Udruženje Kali Sara – Romski informativni centar zajedno s Medija Planom zajedničkim projektom uradila analizu medijskog izvještavanja o Romima.

“U kratkim crtama to bi bilo da se romskoj zajednici kao i drugim nacionalnim manjinama u BiH ne ostavlja dovoljno medijskog prostora za izveštavanje na maternjem jeziku, da se o Romima najčešće izveštava prilikom značajnih datuma za romsku zajednicu u BiH i da ti izvještaji vrlo često, nekad i nesvjesno, obiluju stereotipima i predrasudama o Romima. U posljednjih dvadesetak godina izražen je govor mržnje u medijima, naročito ako je neki Roma sudionik određenih negativnih pojava (većih narušavanja javnog reda i mira ili izvršenja krivičnog djela) redovno se

ističe njegova nacionalna pripadnost uz pisanje punog imena i prezimena dok kod drugih građana sa sličnim ponašanjima se upisuju samo inicijali bez naznake njegove etničke ili nacionalne pripadnosti. Vrlo rijetki slučajevi pozitivnog medijskog izvještavanja i promocije uspješnih Roma i Romkinja, rekao bih ovisno o mjestu u kojem osoba o kojoj se piše i izvještava. Još dugo će trebati vremena prije svega za neovisno i profesionalno izvještavanje, jer javni servisi izvještavanja u BiH su pod 'patronatom' politike koja ih finansira ili postavlja na vodeće funkcije medijskih kuća", istakao je Sejdić.

Kada je u pitanju promocija aktivnosti Udruženja Kali Sara Sejdić je istakao kako su imali sreće da su sa nekim od javnih emitera imali Ugovor o saradnji, međutim da izmjenom rukovodećih pozicija u nekim od tih medija ta saradnja opada.

„Zadovoljni smo kada naše Udruženje organizuje PRESS konferencije (naravno da utiče i tema), registrujemo da se na ovim press-konferencijama odazve 12-15 javnih i privatnih medija (bilo elektronskih bilo printanih). Naravno da neki mediji se ne odazivaju ili ne objavljuju naše članke ovisno o temi (recimo Ustav i Izborni zakon i kritike na ponašanje lidera političkih stanaka)“, pojasnio je Sejdić.

Govoreći o marginalizaciji romske nacionalne manjine nedostatkom medijskog sadržaja o njima Sejdić je zaključio da mediji, ne samo u Bosni i Hercegovini, od anonimusa preko noći učine favorita i obratno od favorita učini nepoželjnu osobu.

„Kao primjera radi u fudbalskom svijetu, koji fudbaler ima medij iza sebe on napreduje odnosno onaj koji ih nema on stagnira. Medijsko izvještavanje o Romima nažalost još uvijek ide sa mnogo stereotipa i predrasuda, nepotpunim i nepravovremenim informacijama što u dobroj mjeri podpiruje govor mržnje prema Romima u BiH.“

3.4.8. La Benevolencija

Ispred Jevrejskog kulturno - prosvjetnog i humanitarnog društva "La Benevolencija" razgovarala sam s potpredsjednikom Vladimirom Andrlje.

Govoreći o promociji prava Jevreja u medijima u BiH Andrlje je istakao kako je stava da nije dovoljno vidljiva promocija prava Jevreja u medijima.

„O Jevrejima se govori uglavnom kad su praznici ili događaji koji su direktno vezani za Jevreje“, istakao je.

Kada je u pitanju medijsko izvještavanje o Jevrejima te da li je društvo „La Benevolencija“ moralo reagirati na neko izvještavanje medija, Andrić je istakao da su u posljednjih nekoliko godina imali samo jednu intervenciju.

„Na intervju profesora sa Fakulteta islamskih nauka u emisiji Pressing na N1 televiziji gdje je dotični prozvao Jevreje genocidnim narodom pozivajući se na antisemitsku knjigu Protokoli cionskih mudraca. Kada god je konflikt između Palestine i Izraela Jevreje u BiH se proziva“, naveo je.

Andrić je istakao kako društvo „La Benevolencija“ šalje medijima saopćenja o svojim aktivnostima i da mediji prenose te informacije. Također je stava da manjak medijskog sadržaja o Jevrejima nužno ne utiče na njihovu marginalizaciju u društvu.

Stava je da se izvještavanje o jevrejskoj nacionalnoj manjini može smatrati prigodničarskim izvještavanjem.

Za kraj intervjua na pitanje šta je to na šta bi mediji u BiH trebali obratiti više pažnje kada je u pitanju izvještavanje o nacionalnim manjinama, smatra „da bi trebali obratiti pažnju i više govoriti o nejednakom statusu Jevreja (i drugih manjina) u smislu ljudskih prava i problematici restitucije“.

3.5. Analiza urađenih intervjua

Prema obavljenim intervjuima sa uređivačkim strukturama u medijima, urednicima iz specijaliziranih medija te predstavnicima udruženja nacionalnih manjina, vidimo da su mišljenja i iskustva poprilično slična.

S medijske strane, prema riječima urednika/ca, vidimo da su oni voljni da plasiraju medijski sadržaj o nacionalnim manjinama u svojim medijima i da to rade unatoč problemima sa kojima se susreću. Ono što je očigledno zajedničko urednicima sa kojima sam razgovarala jeste manjak kadrova i finansija što nije problem samo sa intervjuisanim urednicima nego je to problem koji je danas čest u skoro cijeloj medijskoj zajednici u BiH. Takav ozbiljan problem tj, nedostatak 'tjera' urednike da onda sužavaju izbor vijesti koji će se u toku dana obraditi i plasirati. Svakako da to

nije opravdanje za eventualni manjak medijskog sadržaja o nacionalnim manjinama ali je svakako nešto što se treba uzeti u obzir. Ovakav problem neminovno utječe na kvalitet i raznovrsnost cjelokupnog medijskog sadržaja koji se plasira. Kao što smo mogli pročitati u intervjuima urednici su istakli da se rado uvijek odazivaju pozivima udruženja nacionalnih manjina kada su u pitanju aktivnosti koje organiziraju udruženja, kada to mogu. Također, možemo vidjeti da komercijalni interes, prema riječima urednice Gojković-Arbutine, nije presudan u volji jedne medijske kuće da se odluči da li će plasirati sadržaj o nacionalnim manjinama ili ne. Ono što je istaknuto kroz razgovore sa obje strane (medijske i udruženja nacionalnih manjina) jeste želja i volja za obostranom saradnjom jer samo tako je moguće biti informisan o nekim dešavanjima i moguće je onda informisati javnost o tim dešavanjima.

Urednik i novinar Dalibor Tanić je u intervju ukazao na sve nedostatke i mane medijskog izvještavanja o romskoj nacionalnoj manjini, ukazujući da je vidljivo izvještavanje o nacionalnim manjinama u BiH ali da takvo izvještavanje nije često što je samim time problematično s obzirom na ulogu medija u kreiranju stavova i mišljenja javnog mnijenja. Pored činjenica da je uočeno i stereotipno izvještavanje o romskoj nacionalnoj manjini, on je izvještavanje o nacionalnim manjinama također nazvao i „prigodničarskim izvještavanjem“. Ovakvog stava su i pojedini predstavnici udruženja nacionalnih manjina, sa kojima sam razgovarala, a koji dijele mišljenje da se o nacionalnim manjinama izvještava ponajviše kada su neki bitni datumi i praznici u pitanju. Pored izvještavanja o nacionalnim manjinama, upravo je novinar Tanić istakao jedno od ključnih pitanja kada je vidljivost nacionalnih manjina u pitanju – Zbog čega Javni servis nema programa na jezicima nacionalnih manjina? Takav jedan program zasigurno bi na duže staze omogućio bolju vidljivost i položaj pripadnika nacionalnih manjina, a i educirao širu javnost.

Naglasak se stavlja i na stereotipnom izvještavanju o pojedinim nacionalnim manjinama, koje može biti jako štetno i što može samo dalje nastaviti širiti već postojeće stereotipe i predrasude.

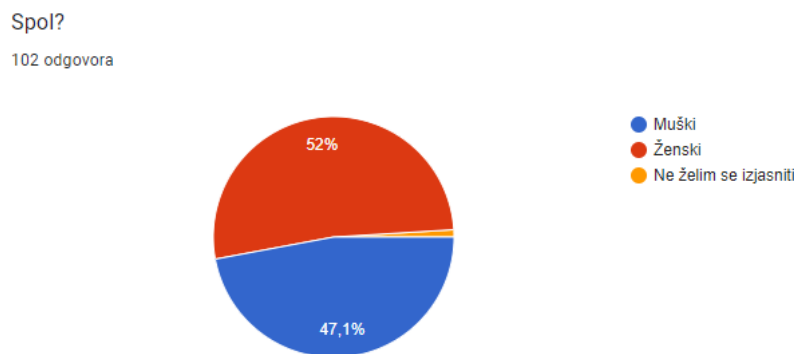
Kroz razgovore sa pojedinim predstavnicima udruženja nacionalnih manjina u intervjuima može se zaključiti da su stava da je za marginalizaciju nacionalnih manjina najviše kriva država, odnosno Ustav BiH, ali da mediji, iako nisu 'lijek' za marginalizaciju, svakako utječu na to i da trebaju objektivno izvještavati o nacionalnim manjinama. Više-manje su svi zadovoljni odazivima medija, što je naravno zavisilo i od samog njihovog angažmana u realizaciji aktivnosti udruženja. Neki od njih su istakli da postoji određena grupa javnih i privatnih medija koji se rado odazivaju njihovima

pozivima i izvještavaju o aktivnostima. Većina udruženja istakla je da su mediji dosad objektivno prenosili informacije koje su im slali i da su dolazili na događaje kad su ih organizirali, dok je par njih istaklo da su se susretali s neobjektivnom medijskim izvještavanjem. Prema iskustvima predstavnika udruženja možemo vidjeti da su većinski zadovoljni medijskim izvještavanjem o nacionalnim manjinama, ali da nažalost i dalje imamo neobjektivne i neprofesionalne medijske sadržaje o nacionalnim manjinama.

3.6. Anketa

U svrhu analize medijskog izvještavanja o nacionalnim manjinama smatrala sam da je bitno da se analizira i percepcija javnosti na ovu temu. U ovoj anketi su učestvovala **102 osobe** sa područja Bosne i Hercegovine. Anketa je urađena preko Google Forms-a, u periodu od 30.05 – 06.06.2022. godine.

Kada je u pitanju spol ispitanika, njih 52% su bile žene, 47,1% muškarci, a 1% se nije htjelo izjasniti.

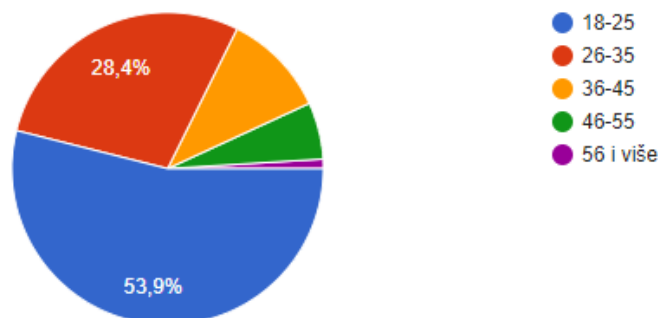

Grafikon 1

Kada je u pitanju dob ispitanika najveći broj ispitanika spada u dobnu skupinu od 18-25 godina sa procentom od 53,9%.

Koliko imate godina?

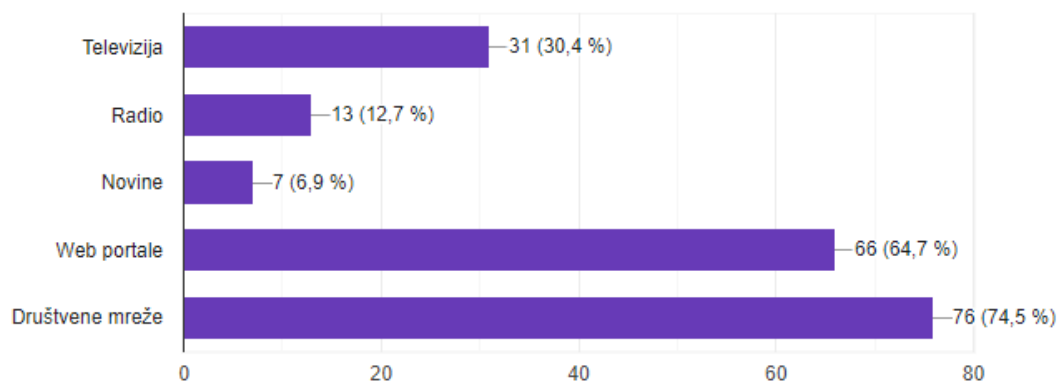
102 odgovora

Grafikon 2

Kao jedno od bitnih pitanja tražila sam odgovor na pitanja „Koju vrstu medija pratite“ kako bi vidjela putem kojih kanala se ispitanici i ispitanice prvenstveno informišu. Najveći broj ispitanika/ca prati tj. informiše se na društvenim mrežama sa procentom od 74,5%, potom idu web portali sa 64,7%, a na trećem mjestu nalazi se televizija sa 30,4% odgovora.

102 odgovora

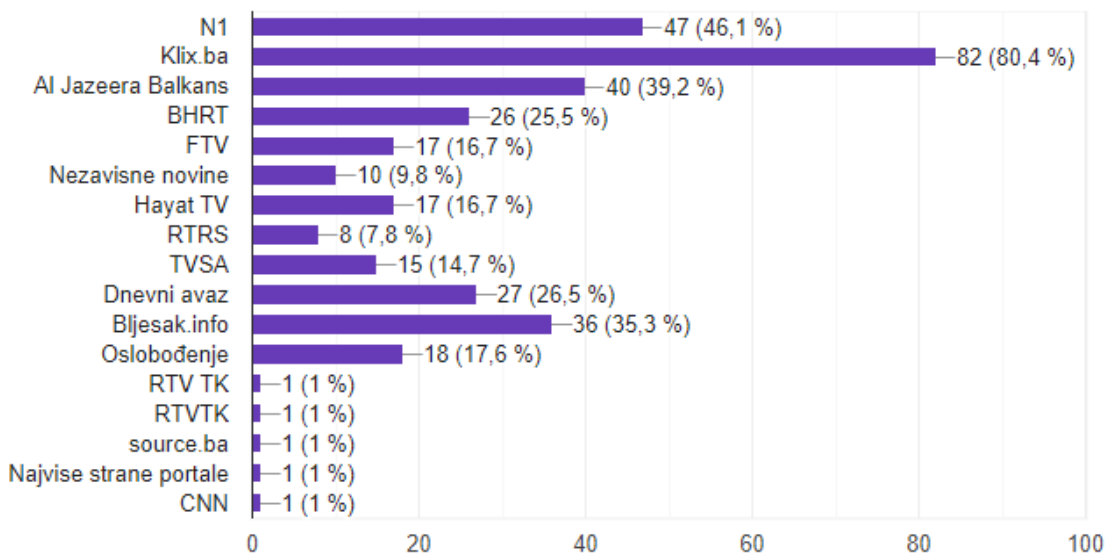

Grafikon 3

Sljedeće pitanje koje sam postavila svojim ispitanicima jeste „Koji od navedenih medija pratite“ gdje sam pobrojala neke od medija u BiH, ostavljajući mogućnosti ispitanicima da dodaju medije koje oni prate, a koje sam eventualno izostavila. Najveći broj ispitanika stavio je da prati web

portal Klix.ba njih 80,4%, N1 46,1%, Al Jazeera Balkans 39,2%, a portal Bljesak.info našao je na četvrtom mjestu sa 35,3%.

102 odgovora

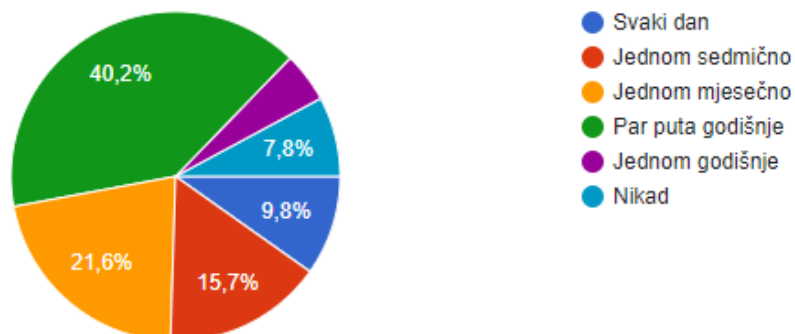

Grafikon 4

Na pitanje „Koliko često mediji koje pratite izvještavaju o nacionalnim manjinama“ njih 40,2% odgovorilo je sa „Par puta godišnje“. „Jednom mjesečno“ je odgovorilo njih 21,6%, a njih 15,7% odgovorilo je sa „Jednom sedmično“. Ostali odgovori uključivali su „Svaki dan“ što je odgovorilo svega 9,8% ispitanika, 7,8% je odgovorilo sa „Nikad“, a „Jednom godišnje“ 4,9%.

Koliko često mediji koje pratite izvještavaju o nacionalnim manjinama?

102 odgovora

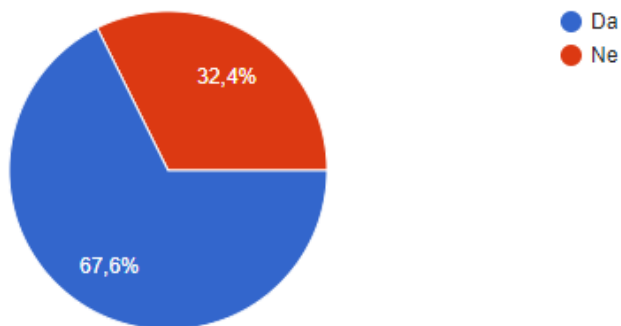

Grafikon 5

Interesirajući se za to da li su ispitanici zaista zainteresovani za medijski sadržaj o nacionalnim manjina postavila sam pitanje „Da li Vas interesuje medijski sadržaj koji promovise i/ili govori o nacionalnim manjinama u BiH i njihovim pripadnicima?“ Na ovo pitanje 67,6% ispitanika je kazalo da se interesuje za takav sadržaj, a njih 32,4% je reklo da ne interesuje za takav sadržaj.

Da li Vas interesuje medijski sadržaj koji promovise i/ili govori o nacionalnim manjinama u BiH i njihovim pripadnicima?

102 odgovora

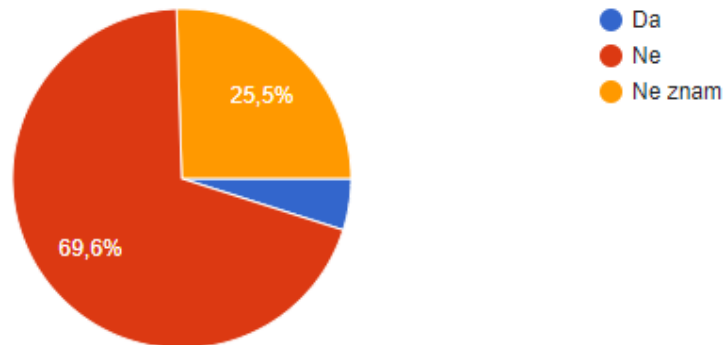

Grafikon 6

Na pitanje „Smatrate li da mediji dovoljno izvještavaju o nacionalnim manjinama u BiH?“ 69,6% ispitanika je istaklo da ne smatra da mediji dovoljno izvještavaju o nacionalnim manjinama, njih 25,5% je odgovorilo sa „Ne znam“ i na kraju svega 4,9% je kazalo „Da“.

Smatrate li da mediji dovoljno izvještavaju o nacionalnim manjinama u BiH?

102 odgovora

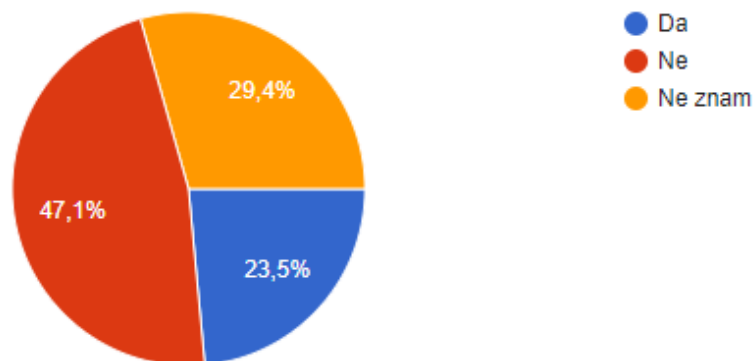

Grafikon 7

Pored činjenice da je nužno učestalo izvještavanje o nacionalnim manjinama, s druge strane je bitno da takvo izvještavanje bude profesionalno i objektivno. U skladu s tim postavila sam i pitanje svojim ispitanicima „Smatrate li da mediji profesionalno izvještavaju o nacionalnim manjinama u BiH?“ Na ovo pitanje njih 47,1% odgovorilo je da mediji u BiH ne izvještavaju dovoljno o nacionalnim manjinama, njih 29,4% je odgovorilo sa „Ne znam“, dok je 23,5% ispitanika odgovorilo da mediji izvještavaju profesionalno o nacionalnim manjinama.

Smatrate li da mediji profesionalno izvještavaju o nacionalnim manjinama u BiH?

102 odgovora

Grafikon 8

Posljednja dva pitanja moje ankete su bila otvorena pitanja tako da ću u nastavku ovog rada izdvojiti neke od upečatljivih odgovora koje su mi dali ispitanici i ispitanice.

Moje pretposljednje pitanje „Da li ste se susreli sa medijskim sadržajem koji je izvještavao o pripadnicima nacionalnih manjina u BiH na stereotipan i/ili diskriminirajući način? Ako da, opišete medijski sadržaj i navedite medijsku kuću“ imalo je dosta odgovora gdje su neki ispitanici imali konkretan primjer diskriminirajućeg medijskog sadržaja, a neki od odgovora bili su:

„Većina medija je prenijela izjavu Milorada Dodika 's ciganima ciganski' te su dali medijski prostor za pogrdno i stereotipično obilježavanje Roma. To se nije smjelo prenositi jer se time šalje poruka široj javnosti da to nije diskriminirajući i pogrđni naziv.“

„Većina medija najviše o Romima. Senzacionalistički kada su u pitanju neka kaznena djela ili u pričama o uspješnim Romima i Romkinjama, stavljajući njihovo romstvo u prvi plan. Prigodničarski za praznike najviše za Đurdevdan.“

„Da i uglavnom to bude na način koji ne podstiče njihove uspjehe i sve pozitivno već bude na način pun sažaljenja.“

„Uglavnom o Romima, a gdje se predstavljaju većinom negativne situacije.“

Na posljednje pitanje „Po Vašem mišljenju, šta bi mediji trebali promijeniti u svom izvještavanju o nacionalnim manjinama?“ ispitanici su imali mnogo sugestija kako bi mediji trebali promijeniti izvještavanje o nacionalnim manjinama poput sljedećih:

„Trebalo bi se češće pisati o svim nacionalnim manjinama i ne samo u političkom kontekstu već i u kulturnom, kako bi se bh. javnost upoznala sa kulturnom baštinom i običajima svih nacionalnih manjina koji žive u BiH a to nisu samo Romi i Jevreji koji su nekako postali 'zaštitno lice' manjina u BiH.“

„Upoznati se više sa nacionalnom manjinom o kojoj izvještavaju, prenijeti tačno, te izvještavati više o problemima, ali i pozitivnim pričama i to ne samo tokom važnih datuma vezano za nacionalnu manjinu, već generalno češće uvrstiti ove teme u njihov, medijski sadržaj.“

„Sveobuhvatnije izvještavanje, ujednačeno i analize koje će uključivati dubinsku problematiku problema, počevši od životne priče do političkih elita, sa akcentom na konkretne problema i da se oni jasno adresiraju.“

„Mediji bi trebalo da promijene prigodničarski ili senzacionalistički pristup, izbjegnu pohranjivanje stereotipa i predrasuda. Izvještavanje o nacionalnim manjinama kao i svim ostalim članovima bh. društva mora biti profesionalno i etično.“

„Odnos prema tome da je neko pripadnik nacionalne manjine. To uopšte ne treba naglašavati. Imamo 17 zvanično priznatih nacionalnih manjina u BiH i oni treba da imaju jednak status u društvu kao i ostali ovdje. Nema potrebe isticati, naglašavati da je neko Rom, Albanac, Poljak, Čeh, ukoliko on sam na tome ne insistira.“

„Uzimajući u obzir da pričamo striktno o medijima BiH, mislim da bi trebali, ne samo da pričaju o tome i da teoretišu, već da dođu do nekog zaključka. Da se nešto poduzme. Manjina smo zbog sistema. Mladi sve više i više odlaze i niko ništa ne radi da to spriječi.“

„Potrebno je razmotriti potrebe i mogućnosti proizvodnje i emitovanja medijskih sadržaja na jezicima nacionalnih manjina, kako bi se na taj način doprinijelo očuvanju jezika nacionalnih manjina i suprotstavilo aktuelnom trendu asimilacije; Potrebno je osigurati sredstva za proizvodnju emisija o nacionalnim manjinama/za nacionalne manjine na javnim emiterima; Činjenica je da se javni RTV servisi suočavaju sa ozbiljnim finansijskim problemima, ali to ne bi smjelo da bude izgovor za nedostatak ili nedovoljan kvantitet i kvalitet medijskih sadržaja o nacionalnim manjinama. Naprotiv, prava pripadnika nacionalnih manjina u domenu medija upravo postavljaju zahtjev za boljom raspodjelom i balansiranjem raspoloživih resursa; Potrebno je jačati komunikaciju između medijskih aktera i predstavnika nacionalnih manjina, te uspostaviti efektivne mehanizme konsultacija o medijskim sadržajima za nacionalne manjine na različitim nivoima u BiH; Potrebno je osigurati projekte i programe posvećene jačanju komunikacijskih kapaciteta udruženja i savjetodavnih tijela nacionalnih manjina.“

3.7. Analiza rezultata ankete

Ako je vjerovati prikupljenim podacima u ovoj anketi vidljivo je da se ljudi interesuju za medijski sadržaj o nacionalnim manjinama. Čak njih 67,6% kazalo je da se interesuju za medijski sadržaj o nacionalnim manjinama, dok je 32,4% kazalo da se ne interesuje. S obzirom da su najveći broj ispitanika u mojoj anketi bili mladi ljudi u dobnoj skupini 18-25 (činili su 53,9% od ukupnog broja ispitanika) mislim da je to itekako dobar pokazatelj da se mladi ljudi interesuju za neke bitne

društvene teme. Drugu po redu skupinu po brojnosti predstavljali su ljudi u dobnoj skupini 26-35 (28,4% od ukupnog broja ispitanika).

Većina ispitanika odgovorila je da se informiše putem društvenih mreža i web portala. Preko društvenih mreža informiše se čak 74,5% ispitanika, a preko web portala 64,7%. Prema podacima ankete ispitanici su pratili i neke od tradicionalnih medija, poput televizije koja se nalazi na trećem mjestu medija koje prate naši ispitanici (30,4%), dok se preko radija informiše svega 12,7% ispitanika, a novina njih 6,9%.

Kada su u pitanju mediji koje prate među najučestalijim nalazio se upravo portal Klix.ba sa 80,4%, što mi je nekako posebno bilo bitno s obzirom da je u pitanju jedan od medija čije izvještavanje sam i analizirala pa smatram da mi je percepcija javnosti po pitanju izvještavanja medija koje oni prate, a koja sam i ja analizirala, relevantna. Pored Klix.ba, ispitanici su također pratili i BHRT (25,5%) kao i Nezavisne novine (9,8%). Među popularnijim medijima koje su pratili ispitanici bili su Televizija N1 sa 46,1%, Al Jazeera Balkans (39,2%) te Bljesak.info sa 35,3%.

Ispitanici su najviše navodili da su mediji koje prate svega par puta godišnje izvještavali o nacionalnim manjinama, njih 40,2%, dok su drugi navodili da su mediji koje prate jednom mjesečno izvještavali o nacionalnim manjinama (21,6%).

Ova anketa je pokazala da pored toga što se zanimaju za sadržaj o nacionalnim manjinama, ispitanici su primjetili da takav sadržaj zapravo manjka u medijima. Njih 69,6% istaklo je da mediji nedovoljno izvještavaju o nacionalnim manjinama. Ono što mi je posebno bilo značajno u odgovorima ispitanika jeste što su neki ispitanici uspjeli da razaznaju stereotipne medijske sadržaje i komentare koji nekad prođu nezapaženo, što se može vidjeti primjere koje sam prethodno izdvojila. Oko 47,1% ispitanika je u anketi kazalo da ne smatra da mediji profesionalno izvještavaju o nacionalnim manjinama, njih 29,4% je kazalo da ne zna, a 23,5% je kazalo da mediji izvještavaju profesionalno o nacionalnim manjinama.

Svjesnost ispitanika o ulozi koju mediji imaju kada je u pitanju kreiranje stavova i percepcije javnosti, u ovom slučaju po pitanju promocije prava nacionalnih manjina, bitna je stavka koja može kasnije pomoći u regulisanju diskriminatornog sadržaja prema nacionalnim manjinama ali i skretanje pažnje medijima za potrebu o takvom sadržaju. Smatram da je ova anketa pokazala da postoji zainteresovanost publike i da je na medijima da publici pruži medijski sadržaj koji će s

jedne strane educirati javnosti, a s druge strane koji će pomoći u poboljšanju položaja i vidljivosti nacionalnih manjina u BiH.

IV ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

U državi u kojoj je Ustav koncipiran na način da diskriminira vlastite građane i u državi u kojoj političari i vlast žele da kontrolišu medije i da kreiraju vlastite agende koja idu u korist njihove etno-nacionalističke propagande jako je teško govoriti o promociji prava bilo koje manjine, a naročito nacionalnih manjina.

Činjenica jeste da vlast nije bila u mogućnosti skoro 14 godina da provede presudu „Sejdić-Finci“ svjesno ne pružajući mogućnost pripadnicima nacionalnih manjina da budu birani u Predsjedništvo BiH i Dom naroda BiH. Zanemareni od strane države, u ovom radu kroz sveobuhvatno istraživanje koje sam obavila, kako teorijskog tako i empirijskog karaktera, primjetno je da su pripadnici nacionalnih manjina u BiH i njihovi problemi zanemareni i od strane medija.

U ovom radu svjesno su uzeti i BHRT kao Javni servis BiH te privatni mediji Klix.ba i Nezavisne novine upravo kako bi se ukazalo na manjak medijskog sadržaja o nacionalnim manjinama u različitim vrstama medija. Potrebno je istaknuti činjenicu i da BHRT ima zakonske odredbe koje ga obavezuju da emituje sadržaj koji se tiče nacionalnih manjina u BiH, dok privatni mediji trebaju pratiti sve novinarske etičke kodekse i zakone, ali zakonski nisu primorani da imaju izdvojen sadržaj.

Unatoč toj zakonskoj odredbi BHT, kao što se može pročitati i iz razgovora sa direktorom BHT, je uspio zaobići zakonsku regulativu za izvještavanje o nacionalnim manjinama tako što su pola sata premijernog prikazivanja i pola sata repriznog prikazivanja prikazali u sat vremena obaveznog sedmičnog emitiranja sadržaja za nacionalne manjine. Iako je manjak finansija i nedostatak kadrova razlog ovakvom radu BHT-a porazna je činjenica da jedan Javni servis mora funkcionisati na takav način jer nije u mogućnosti da svim građanima jednako plasira sadržaj na njihovom jeziku o njihovoj kulturi, tradiciji, historiji i sl.

Mišljenja sam, kao i jedan od mojih sagovornika, da novinarima nisu potrebne edukacije i seminari da bi izvještavao o nekoj nacionalnoj manjini, nego da ključ izvještavanja leži u dobroj namjeri novinara da se bavi nekim problemom, a da se prilikom rada na toj priči drži profesionalnih i etičkih načela, da bude objektivn i da prilikom izvještavanja ne koristi senzacionalističke naslove. Vodeći se novinarskim principima, etičkim kodeksom i željom da naprave dobar tekst, prilog i sl.,

novinar/ka je već na dobrom putu. Novinari i mediji trebaju biti svjesni svoje uloge u izgradnji stavova javnog mnijenja. S obzirom da se kroz sistem obrazovanja u našoj zemlji teško može čuti o nacionalnim manjinama i njihovoj kulturi, tradiciji, običajima, i sl., uloga medija samim tim postaje veća jer predstavljaju jedini prostor gdje se nešto može saznati i naučiti.

Kroz teorijski, a pogotovo empirijski dio istraživanja vjerujem da sam potvrdila svoju generalnu hipotezu, a to jeste: **„Mediji nedovoljno promoviraju prava nacionalnih manjina u BiH.“**

Moje pomoćne hipoteze su sljedeće:

„Medijski sadržaji o pravima nacionalnih manjina ne privlače pažnju građana, pa samim time nisu interesantni medijima.“

Moja prva pomoćna hipoteza nije potvrđena. Suprotno mom prvobitnom mišljenju da mediji ne proizvode medijski sadržaj o nacionalnim manjinama zato jer ne privlači pažnju građana, anketa je pokazala da se oni interesuju za takav sadržaj, gdje je više od pola potvrdilo svoje interesovanje za takvim sadržajem.

Predstavnici nacionalnih manjina ne promoviraju dovoljno vlastite društvene zajednice

Neka od udruženja sa kojima sam razgovarala istakli su da nemaju aktivnosti na koje bi pozvali medije, a iz razgovora sa urednicom Gojković-Arbutina gdje je istakla da udruženja trebaju biti proaktivna i da se sami obrate medijima, rekla bih da je ova pomoćna hipoteza potvrđena.

Ne postoji kontinuirano praćenje kulturnog i društvenog života pripadnika nacionalnih manjina u BiH.

Iz razgovora sa urednicima, novinarima i udruženjima nacionalnih manjina, a i na osnovu analize medijskog sadržaja vjerujem da je ova pomoćna hipoteza također potvrđena.

Potrebno je podizanje svijesti medija o promovisanju prava nacionalnih manjina

Kroz manjak sadržaja o nacionalnim manjinama u BiH rekla bih da mediji nisu svjesni svoje uloge i kapaciteta kojeg imaju da pomognu poboljšanju položaja pripadnika nacionalnih manjina. Vjerujem da je i ova pomoćna hipoteza potvrđena.

Manjak medijskih sadržaja o nacionalnim manjinama na Javnom servisu BiH dovodi do gubitka nacionalnog identiteta nacionalnih manjina u BiH

S obzirom da Javni servis BiH treba biti ogledalo društva i da bude prvak u medijskom izvještavanju činjenica da postoji jedna-dvije emisije o nacionalnim manjinama bez posebnih emisija na jezicima nacionalnih manjina što je sve kroz zakon definisano, vjerujem da je i ova pomoćna hipoteza potvrđena.

Manjkom medijskih sadržaja o nacionalnim manjinama u medijima, dolazi do njihove marginalizacije u društvu

Kroz razgovore sa pojedinim predstavnicima udruženja nacionalnih manjina u intervjuima može se zaključiti da su stava da je za marginalizaciju nacionalnih manjina najviše kriva država, odnosno Ustav BiH, ali da mediji, iako nisu 'lijek' za marginalizaciju, svakako utječu na to i da trebaju objektivno izvještavati o nacionalnim manjinama. Vjerujem da je i ova hipoteza potvrđena.

Nažalost, ne mislim da će se u nekoj skorijoj budućnosti promijeniti učestalost izvještavanja o nacionalnim manjinama u medijima s obzirom da su problemi koje su navele urednici/direktori dugoročni problemi sa kojima se suočavaju mediji u BiH, pogotovo kada je u pitanju BHRT kao Javni servis. Mediji bi trebali poraditi na učestalosti i načinu njihovog izvještavanja o nacionalnim manjinama, pa da već taj skučen prostor o njihovom izvještavanju učine kvalitetnim.

V LITERATURA

Knjige i publikacije:

1. Antonija Petričušić, Davor Marko, Edin Hodžić, Helena Zdravković – Zonta, Slobodanka Dekić, Tarik Jusić i Zidas Daskalovski (2010) „Na marginama: manjine i mediji u jugoistočnoj Evropi“, (Mediacentar, Sarajevo), pristupljeno 25.04.2023., https://www.media.ba/sites/default/files/2010_-_manjine_i_mediji_u_jugoistocnoj_evropi.pdf
2. Hodžić, Edin (2019) „Nacionalne manjine i mediji u Bosni i Hercegovini u svjetlu dobrih rješenja iz regiona: pravni okvir, prakse i perspektive“, (GONG, Sarajevo), pristupljeno 25.04.2023., <https://rm.coe.int/izvjestaj-mediji-i-nacionalne-manjine-u-bih/168094787c>
3. Omerović, Enes S. (2017), “Historijski pogled na razvoj i položaj nacionalnih manjina u Sarajevu i Bosni i Hercegovini: zbornik radova”, Udruženje za modernu historiju, Sarajevo
4. Omerović, Enes S (2019), „Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini (1918-1941)”, Institut za historiju, Sarajevo
5. Termiz, Dževad (2009), „Metodologija društvenih nauka“, NIK Grafik, Lukavac
6. Tucaković, Šemso (2004), “Leksikon mas-medija”, Prosperitet, Sarajevo,
7. Turčilo, Lejla. Buljubašić, Belma (2017), “Mediji i shrinking space u Bosni i Hercegovini”, Heinrich Boell Stiftung, Sarajevo, pristupljeno 24.04.2023., https://ba.boell.org/sites/default/files/schrinking_spaces_-_studija_-_bh_-_26-10-2017_-_web_1.pdf
8. Veljanovski, Rade (2005), Javni RTV servis u službi građana, Clio, Beograd

Dokumenti:

1. Sistem javnog emitiranja u BiH – Ima li rješenja? (2017) (<https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2017/11/javni-servis-analiza-lejla-turcilo.pdf>, pristupljeno 26.04.2023.)
2. Izvještaj Vijeća nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine o položaju nacionalnih manjina 2010.-2015. „Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini“, (2015), Sarajevo (www.parlament.ba/Publication/Category/10?pageId=241, pristupljeno 4.12.2022.)

3. Pravilo 77/2015 o pružanju audiovizuelnih medijskih usluga (2015) (<https://docs.rak.ba/articles/589d455c-a70f-4621-a94c-0d83631dd8e6.pdf>, pristupljeno 26.04.2023.)
4. Analiza dječijih i obrazovnih programa, programa koji su namijenjeni ili se bave manjinama i ranjivim grupama stanovništva, te programa prilagođenih osobama sa invaliditetom u audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija u Bosni i Hercegovini (2019) (<https://www.rak.ba/bs-Latn-BA/brdcst-media-literacy>, pristupljeno 26.04.2023.)
5. Mediji na jezicima nacionalnih manjina – istraživanje i analiza (2020), Beograd (<https://www.osce.org/files/f/documents/5/a/473682.pdf>, pristupljeno 28.04.2023.)
6. Kodeks časti BH Novinara (2004) (<https://bhnovinari.ba/bs/kodeks-asti-bh-novinara/>, pristupljeno 24.04.2023.)
7. Kodeks za štampane i online medije BiH (https://www.vzs.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=218, pristupljeno 25.04.2023.)
8. Izvještaj RAK-a o izrečenim izvršnim mjerama u 2021. godini (2021) (<https://docs.rak.ba/documents/022b00ea-0ad0-437e-ad50-888a287bd753.pdf>, pristupljeno 27.04.2023.)
9. Važnost medijske pismenosti u bosanskohercegovačkom društvu i uloga centara za cjeloživotno učenje u razvoju ovog koncepta u Bosni i Hercegovini (2018), Sarajevo (https://ccu.bkc.ba/wp-content/uploads/2020/06/Belma-Buljubasic_Lejla-Turcilo.pdf, pristupljeno 27.04.2023.)
10. Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities / by Francesco Capotorti, Special Rapporteur of the Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities (1979), Geneva, UN (<https://digitallibrary.un.org/record/10387>, pristupljeno 16.07.2023.)
11. Jadranka Čačić-Kumpes i Josip Kumpes: Etničke manjine..., Migracijske i etničke teme 21 (2005), Zagreb (<https://hrcak.srce.hr/file/7803>, 16.07.2023.)

Web stranice:

1. Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina (https://advokat-prnjavorac.com/zakon_o_zastiti_prava_nacionalnih_manjina_bih.html, pristupljeno: 11.7.2022.)
2. <http://struna.ihjj.hr/naziv/marginalizacija/25106/>, (preuzeto 13.07.2022.)
3. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42693>, (preuzeto 13.07.2022.)
4. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42693>, (preuzeto 13.07.2022.)
5. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=28841> (preuzeto 4.12.2022.)
6. Popis stanovništva BiH 2013. godine (<https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=2>, preuzeto 4.12.2022.)
7. Sejdić i Finci: Deset godina bez prava na izbor (<https://www.slobodnaevropa.org/a/sejdic-finci-presuda-eu-bosna/30337606.html>, preuzeto 4.12.2022.)
8. Prnjavor: Održan tradicionalni festival nacionalnih manjina (<https://www.portal-udar.net/prnjavor-odrzan-tradicionalni-festival-nacionalnih-manjina/>, preuzeto 28.04.2023.)
9. Prnjavor: Promocija različitosti i jednakosti u Bosni i Hercegovini (<https://www.bhrt.ba/prnjavor-promocija-razlicitosti-i-jednakosti-u-bosni-i-hercegovini>, preuzeto 28.04.2023.)
10. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice – Prava manjina (http://www.mhrr.gov.ba/ljudska_prava/default.aspx?id=10267&langTag=bs-BA, preuzeto 4.12.2022.)
11. Dvije nove emisije o nacionalnim manjinama u BiH na javnim servisima nakon izbora (<https://zamisli.ba/dvije-nove-emisije-o-nacionalnim-manjinama-u-bih-na-javnim-servisima-nakon-izbora/>, preuzeto 25.04.2023.)
12. Emisija „Mala Evropa“ (<https://lat.rtrs.tv/av/video.php?id=0&prgid=666&pgr=0>, preuzeto 25.04.2023)
13. Nacionalne manjine – Federalna televizija (<https://federalna.ba/category/radio/nacionalne-manjine?page=1>, preuzeto 25.04.2023.)
14. Deblokirani računi Radiotelevizije Bosne i Hercegovine, ali nema novca za plaće (<https://www.slobodnaevropa.org/a/bhrt-blokada-racuna-rtrs-ftv-taksa/31788884.html>, preuzeto 26.04.2023.)

15. Portal Newipe (<https://www.newipe.net>, pristupljeno: 27.04.2023. godine)
16. Izvještavanje o manjinama bez kontinuiteta i novinarske samoinicijativnosti (<https://www.media.ba/bs/mediametar/izvjestavanje-o-manjinama-bez-kontinuiteta-i-novinarske-samoinicijativnosti>, preuzeto 26.04.2023.)
17. Članovi Vijeća nacionalnih manjina BiH na skupu 'Jezik nacionalnih manjina i mediji' u Prnjavoru (<https://startbih.ba/clanak/clanovi-vijeca-nacionalnih-manjina-bih-na-skupu-jezik-nacionalnih-manjina-i-mediji-u-prnjavoru/203917>, preuzeto 28.04.2023.)
18. Mediji i nacionalne manjine / AEM – Documenta (<https://documenta.hr/novosti/mediji-i-nacionalne-manjine-aem-documenta/>, preuzeto, 28.04.2023.)
19. Mediji nacionalne manjine predstavljaju kao paralelni svijet (<https://www.portalnovosti.com/mediji-nacionalne-manjine-predstavljaju-kao-paralelni-svijet>, preuzeto 28.04.2023.)

VI PRILOZI

ANKETA:

Promovisanje prava nacionalnih manjina u medijima u BiH

Opis ankete: Ispred Vas je anketa koja je kreirana s ciljem da uoči glavne nedostatke kada je u pitanju izvještavanje medija u BiH o nacionalnim manjinama i njihovim problemima. Podaci dobijeni u ovom upitniku koristit će se isključivo za potrebe izrade master teze. Ispitivanje je u potpunosti anonimno. Za popunjavanje ovog upitnika biće Vam potrebno otprilike 5 minuta. Hvala!

1. Spol?*

- Muški
- Ženski
- Ne želim se izjasniti

2. Koliko godina imate?*

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56 i više

3. Koju vrstu medija najviše pratite?*

- Televizija
- Radio
- Novine
- Web portale
- Društvene mreže
- Ostalo

4. Koji od navedenih medija pratite?*

- N1
- Klix.ba

- Al Jazeera Balkans
- BHRT
- FTV
- Nezavisne novine
- Hayat TV
- RTRS
- TVSA
- Dnevni avaz
- Bljesak.info
- Oslobođenje
- Ostalo

5. Koliko često mediji koje pratite izvještavaju o nacionalnim manjinama?*

- Svaki dan
- Jednom sedmično
- Jednom mjesečno
- Par puta godišnje
- Nikad

6. Da li Vas interesuje medijski sadržaj koji promovise i/ili govori o nacionalnim manjinama u BiH i njihovim pripadnicima?*

- Da
- Ne

7. Smatrate li da mediji dovoljno izvještavaju o nacionalnim manjinama u BiH?*

- Da
- Ne

8. Smatrate li da mediji profesionalno izvještavaju o nacionalnim manjinama u BiH?*

- Da
- Ne

9. Da li ste se susreli sa medijskim sadržajem koji je izvještavao o pripadnicima nacionalnih manjina u BiH na stereotipan i/ili diskriminirajući način? Ako da, opišete medijski sadržaj i navedite medijsku kuću.* (Otvoreno pitanje)

10. Po Vašem mišljenju, šta bi mediji trebali promijeniti u svom izvještavanju o nacionalnim manjinama?* (Otvoreno pitanje)

PODACI O GLEDANOSTI EMISIJE „IDENTITETI“

						AMR %	SHR %	AMR
Date	Description	2nd Description	Start time	End time	Duration	Rejting	Share	Okvirni broj gledalaca
20.01.2019	IDENTITETI		22:26:29	22:56:07	00:29:39	0,17%	0,41%	5.834
21.01.2019	IDENTITETI	REPRIZA	15:01:15	15:30:53	00:29:39	1,47%	4,42%	49.555
24.02.2019	IDENTITETI		22:51:59	23:17:09	00:25:11	0,59%	2,03%	19.855
25.02.2019	IDENTITETI	REPRIZA	15:00:08	15:25:18	00:25:11	2,15%	7,64%	72.304
10.03.2019	IDENTITETI		22:29:08	22:57:07	00:28:00	1,04%	3,11%	35.020
11.03.2019	IDENTITETI	REPRIZA	14:58:59	15:26:57	00:27:59	1,19%	3,42%	40.098
07.04.2019	IDENTITETI		22:37:56	23:04:32	00:26:37	0,63%	1,99%	21.265
08.04.2019	IDENTITETI	REPRIZA	14:59:17	15:25:52	00:26:36	0,89%	3,48%	29.908
19.05.2019	IDENTITETI		22:31:35	22:57:52	00:26:18	0,66%	1,80%	22.140
20.05.2019	IDENTITETI	REPRIZA	15:03:48	15:30:05	00:26:18	0,42%	1,90%	14.085
16.06.2019	IDENTITETI		22:30:31	22:55:23	00:24:53	0,03%	0,10%	1.047
17.06.2019	IDENTITETI	REPRIZA	15:31:13	15:56:05	00:24:53	0,56%	2,55%	18.981
26.11.2019	IDENTITETI		21:33:12	22:00:53	00:27:42	2,35%	4,77%	79.071
27.11.2019	IDENTITETI	REPRIZA	14:47:02	15:14:43	00:27:42	1,18%	4,63%	39.872

Podaci o gledanosti emisije „Identiteti“ u 2019. godini (Izvor: BHRT)

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA

Obrazac AR

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

IZJAVA o autentičnosti radova

Stranica 79 od 82

Naziv odsjeka i/ili katedre: Komunikologija/Žurnalistika

Predmet: /
IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Elmedina Šabanović

Naslov rada: Promocija prava nacionalnih manjina u medijima u BiH

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 79

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Sarajevo, 05.10.2023. godine

Potpis
